

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
(NEAR EAST UNIVERSITY)

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK
DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

***BALIKESİR YÖRESİ ÜZERİNE
İNCELEME***

DANIŞMAN
DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ

HAZIRLAYAN
İSA AYGÖR
4/A- 960059

BALIKESİR -2000

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Önsöz

X

Giriş

XI

I. BÖLÜM

I. BALIKESİR'İN TARİHİ KRONOLOJİSİ.....	1
1.1 Balıkesir'de..Kuva-yi Milliye.....	9
1.2. Atatürk'ün Balıkesir'i Ziyaretleri.....	11
1.3. Atatürk'ün Balıkesir Zagnos Paşa Camii'de Yaptığı Konuşma.....	13
II. BÖLÜM	

2 COĞRAFYA.....	15
2.1. Coğrafi Konum Ve Genel Özellikleri.....	15
2.2. Genel Jeolojik Yapı Ve Tektonik.....	16
2.2.1 Yapı.....	16
2.2.2 Tektonik.....	17
2.3 Yerşekli (Jeomorfolojik) Özellikleri.....	17
2.3.1 Yerşekli(Jeomorfolojik) Gelişimi (Evrin).....	18
2.4 Toprak Özellikleri.....	18

III.BÖLÜM

3.1 KÜLTÜR.....	19
3.2 Aşık Tarzı Şiir Söyleyen Bir Kaç Şair.....	22
3.2.1 Süreya ÖRGEEVREN.....	22
3.2.2 Gazali.....	24
3.2.3. Fatma Kamile Hanım.....	26
3.3 EFSANELER.....	28
3.3.1. Balıkesir.....	29
3.3.2. Hasan Baba.....	30
3.3.3. San Kız.....	32

3.4. MASALLAR.....	34
3.4.1 Fesleğenci Kız.....	34
3.5. TÜRKÜLER	37
3.5.1 Atina Türküsü.....	37
3.5.2. Çete Türküsü.....	38
3.6. MANİLER.....	38
3.7. ÇOCUK FOLKLORU.....	39
3.7.1. Bilmeceler.....	39
3.7.2. Yanıltmacalar – Şaşırtmacalar.....	41
3.7.3. Tekerlemeler	41
3.8. ATA SÖZLERİ.....	42
3.9 BALIKESİR'DE EVLENME VE DÜĞÜN GELENEKLERİ.....	42
3.9.1 Kız İsteme ve Söz Kesme.....	42
3.9.2 Nişan.....	43
3.9.3 Düğün.....	44
3.9.4 Gerdek.....	46
3.10. BALIKESİR'DE YAĞMUR DUASI.....	46
3.11 PAMUKÇU BENGİSİ.....	49
3.11.1 Atatürk ve Pamukçu Bengisi.....	49
3.11.2 Bengi Ekibinin Yurtdışı Etkinlikleri.....	50
3.12. BALIKESİR YEMEKLERİ.....	51
3.13. BALIKESİR'DE TARİHİ CAMİİLER.....	53
3.14. BALIKESİR MERKEZİNDE BULUNAN HAZİRE VE MEZARLAR.....	55
3.15. BALIKESİR'İN İLÇELERİNDE BULUNAN HAZİRE VE MEZARLAR...	57
3.16. BALIKESİR MERKEZİNDEKİ ANITSAL TEK YAPILAR.....	58
3.17. ÇEŞMELER.....	60
3.18. BALIKESİR KUVA-YI MİLLİYE MÜZESİ	61
3.18.1 Binanın Tarihçesi.....	61
3.18.2 Kuva-yi Milliye Müzesi.....	62
3.19. İLİMİZDE CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ARKEOLOJİK KAZI VE ÇALIŞMALAR.....	62
3.19.1 Arkeolojik Kazıları.....	62

3.20	YÜZEY ARAŞTIRMALARI.....	64
3.21	KURTARMA VE SONDAJ KAZILARI.....	65
3.22	İLİMİZİN ÖNEMLİ ANTİK KENTLERİ.....	65
322.1	Kyzikos.....	65
322.2	Dasleion.....	66
322.3	Hisarköy-Anchirous.....	66
322.4	Prokonnesos.....	66
322.5	Anthandros.....	67
3.23	İL HALK KÜTÜPHANESİ.....	68
3.24	İLİMİZDEKİ HALK VE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ	70
3.24.1.	Kütüphanenin Adı.....	70

IV. BÖLÜM

4.	FOTOGRAFLAR.....	73
4.1	Balıkesir'den Genel Bir Görünüş.....	74
4.2	Saat Kulesi.....	75
4.3	Zağnos Paşa Camii.....	76
4.4	Karasi BeyTürbesi.....	77
4.5	Kuva-yi Milliye Müzesi.....	78
4.6	Balıkesir'in Ünlü El Dokuma Halısı.....	79

ÖNSÖZ

Tarihi gelişimi çok eski çağlara dayanan Balıkesir'in hem Ege'de hem de Marmara'da kıyı şeridi bulunmaktadır. İlimiz sanayi merkezlerimizden olan Bursa ve İzmir'i birbirine bağlayan yollar üzerindedir.

İlimizin geçim kaynakları arasında tarım, hayvancılık ve maden işletmeciliği ön plandadır. Şehir kentleşme bakımından genel olarak planlı bir şehir özelliği gösterir, yapılar genelde bir kaç katlı olup yüksek değildir. Nüfus olarak ikiyüzbin civarındadır. Sahilleri gerek temizlik gerekse çevre koşullarına uygunluğu bakımından Balıkesir'i turizm için ideal bir kent yapmaktadır. Ayvalık, Edremit, Akçay, Altıoluk gibi turizm merkezleri olan Balıkesir her yıl yüzlerce turisti konuk etmektedir. Bunların yanında, Gönen ve Bigadiç ilçesine bağlı Hisar Köy kaplıcaları da önemlidir.

Bütün bu güzellikleri bünyesinde barındıran ilimizi bu çalışmamda ilin Tarihi Kronolojisi, Coğrafi Oluşumu, Kültürel Özellikleri olmak üzere üç bölümde ele aldım.

Bu çalışmamda bana yardımcı olan sayın hocam Doç. Dr. Bülent YORULMAZ, değerli hocam Ahmet PEHLİVAN ve diğer kişilere teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İsa AYGÖR
BALIKESİR-2000

GİRİŞ

Balıkesir’le ilgili yapmış olduğum çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Balıkesir’in tarihi kronolojisi yer almaktadır. Balıkesir çevresinde bulunan pek çok höyük, iskân edilmiş mağara ve düz yerleşim yerlerinde araştırmalarda ele geçen bulgular, buralarda bilinmeyen çok eski zamanlardan Milattan Önce 8000-3000 yılları arasında yerleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Hitit metinlerinde ASSUVA diye anılan Batı Anadolu’nun bu bölgesi Antik çağda MYRIA diye anılmaktaydı. Bu tarihi kronoloji birinci bölümde geniş bir şekilde açıklanmıştır.

İkinci bölümde coğrafi konum ve özellikleri, genel jeolojik yapı ve lektonik ve toprak özellikleri bakımından ele alınmıştır. Balıkesir ilinin büyük bir kısmı Güney Marmara’da yer almakla birlikte hem Marmara hem de Ege Bölgesi’nde toprakları bulunmaktadır. Yüzölçümü 14292km² olup, kent merkezinin rakımı 139m’dir. Balıkesir ilinin yapısını meydana getiren kayalar Paleozoyik’ten Kuvaterner’e kadar sınırlanan bir çok Formasyondan meydana gelmektedir.

Üçüncü bölümde ise kültür başlığı altında efsaneler, masallar, türküler, evlenme ve düğün, tarihi yerler, ilimize özgü yemekler, önemli antik kentler ve kültürümüze büyük katkısı il halk kütüphaneleri geniş bir şekilde ele alınmıştır. Özellikle efsane, masal, düğün ve evlenme geleneklerini en doğru bir şekilde yansıtabilmek için yaptığım röportajlarda anlatılanları yazıya doğru bir şekilde aktarmakta her ne kadar bazı zorluklarla karşılaşmış olsamda ortaya iyi bir çalışma çıktığı kanısındayım.

İsa AYGÖR
BALIKESİR-2000

BALIKESİR TARİHİ KRONOLOJİSİ

Balıkesir çevresinde bulunan pekçok höyük, iskan edilmiş mağara ve düz yerleşim yerinde yapılan araştırmalarda ele geçen bulgular, buralarda bilinmeyen çok eski zamanlardan Milattan Önce 8000-3000 yılları arasında yerleşmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu arada Yortan Mezarlığı'nda yapılan çalışmalar, burada bir mezar kültürü olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Hitit metinlerinde ASSUVA diye anılan Batı Anadolu'nun bu bölgesi Antik çağda MYSIA diye anılmakta idi.

M.Ö. 3000-1200 yılları arasında bu bölgede farklı diller konuşan Pelasg ve LEGEG kolonileri kurulmuştur.

4. Truva döneminde (M.Ö. 1800-1250) Antik çağda İda siye anılan Kaz dağları eteklerinde geçen efsanevî Truva savaşları bölge halkını da derinden etkilemiştir.

Homeros'un Odeseus'unda anlatılan Argonotlar Arteka (Erdek) Kyzikos'a bu dönemde geldiler.

M.Ö. 1200'de Anadolu'nun batısındaki hakların başlattığı "Deniz Kavimleri Göçü" önlerine gelen herşeyi yakıp yıkarak ilerlerken ancak M.Ö. 1190'da Mısır önlerinde doldurulabildiler. Geri dönenler Anadolu ve Suriye'de boş bulukları yerlere yerleştiler. Bu tarihten sonra Hitit krallığı ile ilgili bilgiler tamamen kesilmektedir.

M.Ö. 790-Miletoslu göçmenler, Kyzikos ve Prokonnes'te koloniler kurdu.

M.Ö. 680-Kyzikos'a büyük bir Miletos göçmen grubu daha geldi. Kyzikos'un "Altın çağı" başladı.

M.Ö. 600'lerden itibaren Mysia bölgesinde Pers imparatorluğu etkisi altına girdi.

Batı bölgesi Satraplık mekezi Daskileion (Ergili Köyü) idi.

M.Ö. 546-547'de Persler Atina tarafını tutan bütün Adramytion'luları öldürttü.

M.Ö. 500'de Persler'e karşı yapılan Ionia ayaklanmasına bölge kentleri de katıldı. 494'te isyan bastırıldıktan sonra Mysia'da bulunan kentlerde cezalandırıldı.

M.Ö. 480'de Pers İmparatoru Kserkses Yunanistan üzerine sefere çıkarken Mysia bölgesinden geçti (Maraton Savaşı).

M.Ö. 478-477 Mysia kıyılarındaki şehir devletleri de Aktika-Dellos deniz birliğine katıldılar.

M.Ö. 410 Kyzikos'u saran Persler'e karşı yardıma gelen Atinalı Alkibidaes Bandırma Körfezi'nde yaptığı deniz savaşlarını kazandı.

M.Ö. 334-Makedonya'lı Büyük İskender Çanakkale Boğazından Anadolu'ya geçti biga yakınlarında Granikos çayı 3. Dareios'un Pers ordusunu yendi. Bölge Persler'den temizlendi.

M.Ö. 323-İskender'in Babil'de ölümü üzerine generalleri arasında çıkan savaşlardan sonra Mysia bölgesi Selevkos'lara bağlandı.

M.Ö. 238-263'te Bergama hakimi olan Fletairos döneminde bölge Bergama yönetimi altına girdi.

M.Ö. 133-Bergama kralı Attalos 3. Filometor'un vasiyeti üzerine bölge Roma hakimiyetine geçti.

M.Ö. 88-Adramytion hakimi Diador Pont Kralı Mitridates'in tarafını tutarak çevrede buluna Latince konuşan binlerce insanı öldürttü. Sonra da Romalıların intikamından korkarak intihar etti. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra (M.S. 395) buraları da merkezi Bizans olan Doğu Roma yönetiminde kaldı. Bu devirde Balıkesir ve çevresi Bizans eyalet sistemi içinde OBSİKİON Theması teşkilatı içinde kaldı. Körfez bölgesi bu thema içinde Noecastron Theması'na bağlı idi.

M.S. 670-İstanbul'u kuşatmaya gelen Arap ordusu Kyzikos'u ele geçirerek yedi yıl burada kaldı.

718-İkinci defa İstanbul'u kuşatmaya gelen Araplar Bergama ve Edremit bölgesini yağmaladılar.

1071-Malazgirt zaferiyle Anadolu kapıları Türklere bir daha kapanmamak üzere açıldı.

1080-Süleyman Şah Kysikoz'u ele geçirdi.

1081-Ulubat gölü kıyısında bir Bizans ordusu yok edildi. Kysikoz ve Poimanenon (Manyas) Türklerin elinde kaldı.

1085-Süleyman Şah doğuda savaşırken emirlerinden İlhan Bey kısa süre önce ellerinden çıkmış olan Kyzikos, Apollonia, Poimanenon ve Edincik dolaylarına geldi.

1086-Vezir Ebu Kasım, Süleyman Şah'ın ölümü üzerine ayaklanan bazı emirleri bastırıp birleştirdi. Kyzikos'u üs edinerek yaptırdığı gemiler ile Sakız adasına kadar akınlar yaptı. Türkmen savaşçıları ilk kez denizcilikle uğraşmaya başladılar.

1090-Bizans imparatoru 1. Aleksios Komnenos Mysia'da yurt tutmaya çalışan Türkmenler üzerine kumandan Eufuryanis Alexander'i yolladı. Apollania'yı kuşatan Bizanslılar kanlı savaşlardan sonra kale kumandanı İlhan'ı iç kaleye sığınmak zorunda bıraktılar. Olayı duyan Türkmenler imdada gelince Bizanslılar çekildiler. Göll kıyısında

büyük zaiyat verdiler. Ertesi sene daha iyi hazırlanan bir Bizans ordusu bu kere önce Kyzikos'u aldı, sonra bir baskınla Opollonia'yı da ele geçirerek kaledekilerle birlikte kumandanı da esir ettiler.

1092-Vezir Ebu Kasım'ın kardeşi İlgazi İznik'te baş kaldırıncı 1. Kılıçaslan onu yeni ve burayı başkent yaptı. Sonra Marmara kıyılarını ve Edremit Körfezi'ne kadar olan yerleri fethetti. Buradan adalara ve Midilli'ye akınlara başladı. Aynı yıl İzmir Emiri Çaka'da Edremit'den Abydos'a kadar olan kıyıları zaptetti. Selçuklular Oğuzların Kınık boyundan, Çaka Bey Çavuldur boyundan Kılıçaslan Emir Çaka'nın kızı ile evli idi. 1093'de Bizanslıların entrikaları sonunda Kılıçaslan Çaka Bey'i öldürttü.

1099'da Anadolu'ya doluşan Haçlılar, Marmara sahillerinde bulunan bütün Türkmenleri katlettiler.

Haçlı fırtınası geçtikten sonra Oğuz boyları Marmara bölgesine gene dolamaya başladılar. 1110 yılında Mysia'daki Bizans kentleri Türk akınlarına karşı tahkim ettirildi.

1113-Türkler Apollonia'yı gene ele geçirdiler. Türkler'in Kyzikos'a doğru yürümesi üzerine kent valisi burayı boşaltarak Bizans'a kaçtı.

1115-Çok takviyeli bir Bizans ordusu ani bir baskınla Kyzikos'u ele geçirdi. Buralara yerleşmeye çalışan Türkleri kovdular.

1175-Eskişehir ovasında toplanan yüzbin çadır Türkmen Denizli, Bergama, Karia, Mysia ve Edremit bölgelerine dağıldılar.

1206'dan itibaren Türkmen savaşçıları Uç'lardan hareketle Edremit ve Mysia'daki Bizans kentlerine sürekli akınlarla başladılar.

1237-Selçuklu Sultanı Gıyaseddin 2. Keyhüsrev Uç'ları teftiş için Edremit ve Mysia da geldi.

1242'den itibaren Moğollar Selçuklu Devletinin bütün idari işlerine karıştığı gibi devletin başına sultan atayabiliyor, devleti bir iki hatta üç sultanla yönetimi altında tutabiliyordu.

1280'li yılların sonlarına doğru başlarında Danişmend Gazi soyundan olduğu için büyük saygı gören Karasi Bey'in olduğu büyük bir Türkmen grubu yanlarında Anadolu Batı Ucu Ulu Bey'in olan Germiyanogulları Yakup Bey ile beraber Mysia topraklarına girdiler; Kyzios ve Bigados dışında bölgeyi fethettiler.

Mysia'nın Marmara ve Ege kıyılarını ele geçiren Karasi Bey "Emir ül Savahil" oldu.

1301-1302-topraklarını savunamayan Bizanslılar paralı asker olarak kiraladıkları adamlar Karasili Türkmenler üzerine yollandılar. Çok azı kurtulabildi.

1304 Ocak ayının ilk günlerinde Bizanslıklar tarafından kiralanan Kyzikos'a gönderilen Katalan paralı askerleri Edincik taraflarında yurt tutmaya çalışan bir Türk Boyunu katlettiler. Bizans'ın Anadolu'nun batısındaki son kalesi Alaşehir'i kuşatmış olan Sultan Mesud'un üzerine yürüdüler. Geçtikleri her yeri yakıp yıkarak bir yıl sonra Anadolu'yu terk ettiler.

1306-Saru Saltuk Baba'nın gaze yolunda Dobruca'da ölmesi üzerine ona bağlı olan Türkmenlerden bir grup Ece Halil önderliğinde Trakya üzerinden gererek Karasi topraklarına geçtiler. Kaz dağları bölgesine yerleştirildiler.

Bu tarihlerden itibaren çok güçlenen Karasi Donanması çevredeki diğer Türkmen Beyliklerinin savaşçıların da katılımıyla adalara ve Yunanistan'a pek çok akınlar yaptılar.

1333-Seyyah İbn Batuda Karasi Eli'ni dolaştı.

1334- Çok güçlü bir Haçlı donanması Edremit Körfezi'nde Karasi donanmasını yendi.

1336(37)-Osmanlı Sultanı Orhan Gazi Edremit bölgesi dışındaki Karasi topraklarını ülkesine kattı.

1354-Osmanlı ve Karasi askerleri Şehzade Süleyman Paşa kumandasında Rumeli'ne geçtiler. Rumeli'nin açılması üzerine Karasi Eli'nde bulunan Türk oymakları da buraya geçirildi.

1402-Ankara Savaşı'nda Yıldırım Beyazıd Ordusu içinde Şehzade Emir Süleyman'ın grubu içinde Karasi askerleri Gazi İne Bey Subaşı kumandasında dövüştüler.

1403- Yıldırım Beyazıd'ın oğulları Musa ve İsa Çelebi'ler arasındaki taht kavgalarında Gazi İne Bey Subaşı şehit oldu.

1428-Hacı Bayram Veli Şeyh Lütfullah ile birlikte Balıkesir'e geldi.

1452-53 Boğazkesen Hisarı'nın yapılmasından sonra İstanbul, İsfendiyaroğlu İsmail Bey'in ordusu ve Akçaylıoğlu Mehmet Bey komutasında Karasi birlikleri tarafından Fetih ordusu gelinceye kadar abluka altına alındı.

1461-İstanbul fatihlerinden Zağnos Mehmet Paşa vefat etti. Çalışkan bilgili, tedbirlik, hayırsever ve devlete sadakatle bağlı bir vezirdi.

1502'de kuraklığa bağlı bir kıtlık ve 1525'de çekirge felaketi halkı perişan etti.

1500'lü yılların ilk yarısında medrese öğrencilerinin (suhteler) ayaklanması pek çok karışıklıklar çıkardı. Karışıklıklar uzun yıllar devam etti.

1577'de bir deprem şehri harap etti. Pek çok ev yıkıldı.

1592'de Kalenderoğlu, 1624'de Kazdağı Türkmenlerinden Cennetkarioğlu isyanları,

1632'de İlyas Paşa'nın ve 1780'de Kanlıoğlu Halil Ağa'nın meydana getirdiği olaylar halkın huzurunu bozdu.

1821'de Yunan isyanı ile birlikte ayaklanan Ayvalık Rumları Davasoğlu Halil Bey önderliğinde Kepsut Çepnileri tarafından bastırıldı.

1853-56 Kırım Harbi sonrasında Kırım'dan ve 1859'da Şeyh Şamil'in Ruslara teslim olmasından sonra Kafkasya'dan büyük çapta göçlerle gelenler çevreye yerleştirildi.

1862-64 Hüdavendigar Vilayeti valisi Ahmet Vefik Paşa Karasi Eli'nde konar göçer yaşayan Yörükleri zorla iskana tabi tuttu.

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Muharebesi) sonunda çok büyük ve felaketli bir muhacceret hareketiyle Rumeli'den gelenler iskan ettiler. Pek çok yeni köyler kuruldu.

1880-Karasi Ziraat Cemiyeti Kuruldu.

1881-1888 yılları arasında Balıkesir "Karasi Vilayeti" adıyla müstakil bir vilayet oldu.

1885-Balıkesir Lisesi "Karasi İdadî Sultanî" adı ile açıldı.

1886-Balıkesir'de Karasi Vilayet Matbaası kuruldu ve "Karasi" Gazetesi yayımlanmaya başlandı. (1886-1888) (İlk sayı 5 Mart 1886'da yayımlandı).

1897-Büyük Balıkesir depremi ile şehir adeta yerle bir oldu. Mutsarrıf Ömer Ali Bey'in gayretiyle Balıkesir adeta yeniden kuruldu. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) faaliyete başladı.

1908-Balya-Karaaydın Maden Kumpanyası'na karşı Türkiye'de ilk şçi grevi yapıldı.

15 Haziran 1909-Karasi, Hüdavendigâr vilayetinden ayrılarak müstakil sancak oldu.

1912-Rumeli'den gelen büyük bir Muhacir grubu iskan ettirildi. Gelenlerin büyük bir kısmı Kalaçına Boşnaklarıydı.

1913-Bandırma-Balıkesir-Soma Demiryolu hattı açıldı. Donanma Cemiyeti teşkil edildi.

Memleket hastanesi kuruldu. 13 Şubat 1913'de Okuma Yurdu açıldı.

14 Nisan 1914-Karasi Gazetesi Çantayzade Basri Bey tarafından yeniden çıkarılmaya başlandı. 1914 (12 Haziran 1914) Enver Paşa ve iki gün sonra da Talat Paşa Balıkesir'de geldi. Temmuz 1914-Balıkesir "İzcilik Teşkilatı" kuruldu. "Keşşaf Taburları" çalışmalarına başladı. Kepsut Çiftlik (Ziraat) Mektebi kuruldu. Köylerde tifüs salgının görüldü. 18 Eylül 1914 Balıkesir Müdafaa-yı Milliye Cemiyeti kuruldu.

14 Kasım 1914 Cihad'ı Ekbe ilan edildi. Seferberlik başladı. Balıkesir'de gençlik örgütlenmeleri hız kazandı. Kısa zaman Göç, Genç Ginç ve Gürbüz dernekleri kurularak gençler harbe hazırlanmaya başlandı. Kızıl çekirge felaketi ürünleri tahrip etti.

25 Mayıs 1915-Balıkesir hapishanesinden 261 mahkum af edilerek harbe gönderildi.

Haziran 1915-Balıkesir Tiyatrosu binası bitildi. İlk yun Temmuz'da gösterildi. Bu aydan itibaren Çanakkale'den gelen yaralılar için Balıkesir ovasında binlerce çadırılık Harp Hastanesi (Mecruhin Hastanesi) kuruldu. Ayrıca, Erdek, Bandırma, Gönen, Susurluk, Balya'da da Harp Hastaneleri açıldı.

1916-Çekirge Felaketi devam ediyor. Kıtık köyleri kası kavuruyor.

15 Ocak 1917 Balıkesir Talim-i Musiki-i Osmani Cemiyeti kuruldu.

16 Mart 1917 Et'am-ı Fukara Cemiyeti muhacirlere ve fakirlere yemek dağıtımına başladı (31 Mart 1917 günü dağıtılan yemek 3286 kişilikti.)

5 Mart 1918-Çantayzade Basri Bey mütareke yılının karanlıklarını delen basının güçlü sesi "SES" gazetesini çıkarmaya başladı.

15 Mayıs 1919 Yunanlılar İzmir'e asker çıkardı.

16 Mayıs 1919 Okuma Yurdu toplantısında Balıkesirliler düşmanla silahlı mücadele kararı aldılar.

Milli mücadele dönemi başladı.

BALIKESİR'DE KUVÂ-Yİ MİLLİYE

İzmir'in işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 tarihinde Balıkesir'e gelen işgal haberi büyük heyecana yol açar. Önce Belediye'de daha sonra ise Okuma Yurdu'nda toplantılar yapılır. İşgali protesto için itilaf devletleri temsilcilerine telgraflar çekilir. Zarbalı Hulûsi Bey'in evinde yapılan gizli toplantılardan sonra Alaca Mescid'de daha geniş bir toplantı yapılması kararlaştırılır.

18 Mayıs günü ikindi namazından sonra kalabalık bir cemaat mevlid okuma bahanesiyle gizlice toplanır. Mevlid okunması bitince Karasi Mebusu Vehbi (Bolak)

Bey ayağa kalkarak cemaate hitaben bir konuşma yapar. Konuşmasında İzmir'deki facialarım Balıkesir'in başına gelmemesi için Redd-i İlhak Cemiyeti kurulması gerektiğini belirtir.

Diğer konuşmalardan sonra her türlü kararı almaya yetkili kırk bir kişi belirlenerek toplantı sona erer. Seçilenler: 1) Karasi Meb'usu Vehbi Bey, 2) Siverek Meb'usu Vehbi Bey, 3) Belediye Reisi Keçeci Hafız Mehmet Emin Bey, 4) Müftü Nennicizâde Abdullah Efendi, 5) Abdülgafor Efendi, 6) Zarbalı Hulûsi Bey, 7) Tireli Sabri Bey, 8) Dâvâvekili Sadettin Bey, 9) Kocabıyık Mehmet Bey, 10) Abdüsselâmzâde Cemil Efendi, 11) Arap Sadettin Bey, 12) Beypazarlı Hafız Mehmet Efendi, 13) İbrahim Bakır Efendi, 14) Kuyumcuzâde Ali Efendi, 15) Abdülaziz Mecdi Efendi oğlu Ahmet Nur Efendi, 16) Dâvâvekili Said Bey, 17) Ocakîzâde Talât Bey, 18) Eski Nüfus Müdürü Hakkı Bey, 19) Marmara Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi, 20) Giritlizâde Muhittin Bey, 21) Ahmet Vehbi Bey, 22) Gönenli Osman Bey, 23) Kunduracı Nuri Usta, 24) Dâvâvekili Süleyman Said Bey, 25) Lâz Hacı Mustafa Efendi, 26) Hoca Asım Efendi, 27) Budakzâde Hafız İsmail Efendi (Melekzâde Efendi), 28) Hafız Eminiddin Efendi, 29) Hafız Haydar Efendi, 30) Muzaffer Efendi, 31) Emekli Binbaşı Ahmet Bey, 32) Alaybeyi Rıza Bey, 33) Kadızâde Mustafa Efendi (Hoca Süleyman Vehbi Efendi), 34) Yörük İbrahim Efendi, 35) Keşkekzâde Hacı Eşref Efendi, 36) Yırcalızâde Şükrü Efendi, 37) Basribeyzâde Şevki Bey, 38) Somalı Hacı Hafız Kâzım Şükrü Efendi, 39) Silahçı Şevki Bey, 40) Arnavut Rasim Bey, 41) Hacı Kâmil Efendi.

Silahlı mücadele kararının alındığı bu toplantı Balıkesir Kuvâ-yi Milliyesi'nin ilk ve en önemli temel taşıdır. Her şey buradan doğmuş, bir yıl fazla devam eden Balıkesir ve bölgesi direnişi bu kararın sonucu olmuştur. Anzavur isyanı, İstanbul Hükümeti ve İtilâf Devletleri'nin karşı etkinlikleri, Rumlar ve Ermeniler'in içerdeki hareketleri, düşmanların bütün ümitleri hep bu tarihi karardan doğan kuvvetle dağıtılmıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması, Boğazların İşgali, İstanbul'un kontrol altına alınması, Meclis-i Mebusan'ın dağıtılmış olması, halk desteğinden yoksun İstanbul

hükümetlerinin devlete, millete ve vatana sahip olmayışı, nihayet İzmir'in işgaliyle görülen facialar üzerine, bütün vatan sathında olduğu gibi, Balıkesir'de de millet kendi kaderine sahip çıktı. Önce Redd-i İlhak adıyla cemiyetler kuruldu. Sonra daha geniş halk yığınlarının desteğini almak üzere kongreler tertip edildi.

Birinci Dar'ün Nafia Medresesi'nde 28 Haziran 1919'da toplanan kongrelerin beşincisi 10 Mart 1920'de toplanmıştır. Redd-i İlhak Cemiyeti ve özellikle Balıkesir Kongreleri, ilerleyen düşmanı durdurarak ve ayaklanmaları bastırarak, düzenli ordunun kurulması için bir yıllık zaman kazandırmışlardır.

Bir taraftan düşmanla savaşırken halkın güvenliğini sağladıkları gibi, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasına uygun ortam sağlamışlardır.

Hey'et-i Merkeziye'nin karar defterinden ve kongre kararlarından anlaşıldığına göre Kuvâ-yi Millîye bir devlet gibi hareket etmiştir. Halka vergi koymuş, asker toplanmış, seferberlik ilan etmiş, güvenliği sağlamış diplomatik temaslarda bulunmuştur. Bütün bunları, düşmana karşı koyabilmek için yapmıştır.

Dünya kamuoyuna Türk halkının işgal ve esareti kabul etmediğini gür bir sesle duyurmuştur.

ATATÜRK'ÜN BALIKESİR'İ ZİYARETLERİ

Gazi Mustafa Kemal Paşa 29 Ocak 1923'de İzmir'de Lâtife (Uşaklıgil) ile evlendi. Bu evliliğin ilk haftasında da bir yurt gezisine çıkarak Balıkesir'e kadar geldi.

Atatürk'ün Balıkesir'i ziyaretleri 7 kez oldu. Bunlardan ilki, 6 Şubat 1923'de gerçekleşti. İzmir'den trenle gelen Mustafa Kemal Paşa'nın beraberinde eşi ve Kâzım Karabekir Paşa ile diğer zevat bulunuyordu.

Milli Kuvvetler Caddesi üzerine serilen halılar ve devasa taklarla süslenen cadde boyunca halkı selamlayarak Belediye binasına gitti ve burada yapılan geçit törenini izledi.

Balıkesir Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı büyük bir sevgi ve coşku ile kucakladı. Paşa geceyi Sacitzade Mahmut Bey'in evinde geçirdi.

7 Şubat 1923 günü öğleyin Paşa Camii'nde okunan mevlidden sonra mimbere çıkarak bir konuşma yaptı. "Balıkesir Hutbesi" diye anılan bu konuşmada "Allah birdir, şânı büyüktür. Allah'ın selâmeti, âtîfeti ve hayrı üzerinize olsun" diyerek söze başladı ve kurulacak yeni devletin temel esasları ile devrimler ve Cumhuriyete ışık tutan mesajlar verdi.

8 Şubat 1923'de Balya'ya oradan da Edremit'e geçen Mustafa Kemal Paşa 10 Şubat günü Balıkesir'e döndü ve 11 Şubat günü Balıkesir'den trenle ayrıldı. İzmir'e gitti.

Gazi Mustafa Kemal Paşa 8 ekim 1925 günü Bursa'dan, Mudanya'ya oradan Ertuğrul yatı ile Bandırma'ya, Bandırma'dan da trenle Balıkesir'e trenle Balıkesir'e geldi. Balıkesir'de Bandırma'da büyük coşku ile karşılanan Gazi Mustafa Kemal Paşa 10 Ekim 1925 Cumartesi günü Balıkesir'den özel bir trenle Soma'ya hareket etti.

Gazi Hazretleri'nin Balıkesir'e 3. gelişi 13 Haziran 1926'ya rastlar. Vapurla Bandırma'ya gelen Gazi, oranda trenle Balıkesir'e geçti. Balıkesir'de kaldığı sürece bazı ziyaretlerde bulundu. 15 Haziran 1926 Salı günü Balıkesir'den trenle hareket etti. Bu arada İzmir'de kendisine hazırlanan suikasti daha Balıkesir'de iken haber almış bulunan Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı bir telgraf üzerine treni Soğucak İstasyonunda bekletti. 16 Haziran 1926 günü Mustafa Kemal Paşa'yı İzmir'e götüren tren saat 18.00 sıralarında İzmir Basmane Garı'na girdi.

7 Şubat 1931 Cumartesi günü Mustafa Kemal Paşa 4. kez Balıkesir'e geldi. İzmir'den Balıkesir'e gelen Gazi, Balıkesir'de bazı ziyaretler ve konuşmalar yaptıktan

sonra 8 Şubat 1933 günü Ankara'dan çıkılan yurt gezisinin 5. günü gerçekleşti Gülcemal Vapuru ile 20 Ocak 1933 Cuma günü gece saat 22.00'de Bandırma'ya gelen Mustafa Kemal Paşa, oradan özel treniyle Balıkesir'e hareket etti. 20/21 gecesini Balıkesir'e 20 km uzaklıktaki Yeniköy İstasyonunda geçirdi. 21 Ocak 1933 Cumartesi günü öğleyin saat tam 12.00'de Balıkesir'e vardı ve büyük bir tezahüratla karşılandı.

22 Ocak 1933 Pazar günü de saat 24.00 sıralarında gene özel treniyle Kütahya'ya hareket etti.

Mustafa Kemal Paşa'nın Balıkesir'i 6. Ziyaret 15 Nisan 1934 ile 16 Nisan 1934 arasına rastlamaktadır. Bu gezisinde Gazi, Ayvalık üzerinden otomobille Balıkesir'e geldi. Bu arada Gömeç, Burhaniye, Edremit'i de ziyaret ederek halkla konuşmalar yaptı.

Bu gezisinde 13 Nisan 1934'de Ayvalık'a gelen Mustafa Kemal Paşa, geceyi Edremit'te geçirdikten sonra 15 Nisan 1934 Pazar günü Balıkesir'e gelmiştir. 16 Nisan 1934 Pazartesi günü de Balıkesir'den Ankara'ya hareket etti.

Son geliş ki bu 7. ziyaretidir. Misafirleri İran Şehinşahı Rıza Pehlevi ile birlikte oldu. Bu ziyaretinde Mustafa Kemal Paşa 24 Haziran 1934 Pazar günü, Soma üzerinden trenle Balıkesir'e geldi. 25 Haziran 1934 Pazartesi günü de Balıkesir'den otomobil ile Çanakkale'ye hareket etti.

Atatürk'ün Balıkesir ilini son ziyareti ise Savarona Yatı ile Erdek'e 24 Haziran 1938 günü gelmesiyle noktalandı. Bu gezisinde Atatürk Erdek'e hastalığı nedeniyle inemedi ama halkı yattan selamladı.

ATATÜRK'ÜN BALIKESİR ZAĞNOS PAŞA CAMİİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA

Ey millet, Allah birdir. Şanı büyüktür. Allah'ın selâmeti, atıfeti üzerinize olsun. Peygamberimiz Efendimiz, Cenâb-ı Hak tarafından insanlara hakâyık-ı dîniyyeyi

tebliğe me'mur rasûl olmuştur. Kanun-u Esâsîsi, cümlemizce malûmdur ki, Kur'an-ı azümişşan'daki nusustur. İnsanlara feyz vermiş olan dinimiz, son dindir. Ekmel dindir. Çünkü dinimiz akla, mantığa, hakîkate tamamen tevâfuk ve tetâbukl ediyor. Eğer akla, mantığa, hakîkate tevâfuk etmemiş olsaydı, bununla diğer kavânin-i tabîyye-ı ilâhiyye beyinde tezaad olması icab ederdi. Çünkü bilcümle kavanin-i kevnîyenin menbai Cenab-ı Haktır.

Arkadaşlar; Cenab-ı Peygamber mesaisinden iki dâra, iki hâneye mâlik bulunuyordu. Biri kendi ikâmet eylediği hânesi, diğeri din işleriyle ilgili iştigal buyurduğu Allah'ın evi idi. Kendi hûsusi işlerini kendi evinde görür, âmmenin, ümmetin hizmetini de Allah'ın evi olan câmi-i şerif'te ru'yet eylerdi. Biz de hazret-i peygamber'in usûlune ikdida ederek, milletimize teallük eden husus için şu Beytullah'a toplandık. Şimdi Hazret-i Allah'ın huzurundayız. Bunu bana müyesser eden Balıkesir'in dindar ve kahraman insanlarına arz-ı şükran ederim. Çok memnunum ve bu vesile ile büyük bir sevâba nâil olacağımı ümid ediyorum.

Efendiler, câmiler birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Her şeyden evvel itâat ve inkıyâd-ı tâmm ve ibâdet, din ve dünya için neler yapılması lâzım geldiğini düşünmek için yapılmıştır. Millet işlerinde her ferd başlı başına bir hizmet ifa emelidir. İşte biz burda din ve dünya için istiklâl ve istikbâlimiz için bilhassa hâkimiyetimiz için neler düşündüğümüzü meydana koyalım. Ben yalnızca kendi düşüncemi söylemek itmiyorum. Hepinizin düşüncelerini anlamak istiyorum. Mal-i milliye, irâde-i milliye yalnız bir şahsın düşüncesinden değil, bil'umum efrâ-ı milletin arzularının, emellerinin muhassalasından ibârettir.

Binaenaleyh benden ne öğrenmek, ne sormak istiyorsanız serbestçe sormanızı rica ederim.

07.02.1923

COĞRAFYA

Balıkesir ilinin büyük bir kısmı Güney Marmara'da yer almakla birlikte, hem Marmara hem de Ege Bölgesi'nde toprakları bulunmaktadır. Doğuda Bursa, Kütahya; güneyde İzmir, Manisa; batıda Ege Denizi, Çanakkale ve kuzeyde Marmara Dizini ile çevrilidir.

Yüzölçümü 14 292 km² olup, kent merkezinin rakımı 139 metre'dir.

İl arazisinin %45'i (640 335 hektar) orman, %8'i (112 292 hektar) mera, %33'ü (471 165 hektar) tarım arazisidir. Sulanan arazi 83 582 hektardır.

1. COĞRAFİ KONUM VE GENEL ÖZELELİKLER

Balıkesir İli, Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatısında ve önemli bir bölümü Marmara coğrafi bölgesinin, Güney Marmara bölümünün, Karasi yöresinde; diğer küçük bir bölümü ise, Ege coğrafi bölgesindeki Asıl Ege bölümünün Kuzey Ege kesiminde yer alır.

Ege Denizi'ndeki kıyıların uzunluğu 115.5 km (Ayvalık: 54 km, Gömeç: 17.5 km, Burhaniye: 12 km, Edremit: 32 km); Marmara denizindeki kıyı uzunluğu ise 175.25 km (Gönen: 8 km, Erdek: 34.75 km, Marmara: 72.5 km, Bandırma: 60 km) dir.

İlin izdüşüm yüzölçümü 14456 km², olup 39° 06' ve 40° 39' kuzey enlemleri ile, 26° 39' ve 28° 58' doğu boylamları arasında yer almaktadır.

Balıkesir ili 18 ilçe ve merkeze bağlı 3 beldeden oluşmuştur. Bu ilçeler; Merkez ilçesi (1466 km²), Savaştepe (425 km²), Sındırgı (1.433 km²), Bigadiç (1.007 km²), Susurluk (601 km²), Bandırma (599 km²), Erdek (260 km²), Manyas (589 km²), Balya (952 km²), İvrindi (751 km²), Havran (559 km²), Edremit (708 km²), Burhaniye (426 km²), Gömeç (181 km²) ile Ayvalık (266 km²), Marmara (117 km²) dir. Ayrıca Merkez ilçeye bağlı Kocaavşar, Pamukçu ve Şamlı beldeleri bulunmaktadır.

Marmara ilçesi sınırları içinde; Marmara, Türkeli (Avşa), Ekinlik ve Paşalimanı adaları; Ayvalık ilçesi sınırları içinde de Alibey (Cunda), Hasır, Küçük ve Büyük Maden adaları yer alır. Ayrıca Ayvalık'taki Şeydan Sofrası ve Erdek ilçesi sınırlarındaki Kapıdağ Adası çiftli tombolo ile karaya bağlanarak birer yarımadaaya dönüşürken, Alibey ve Patrik adaları da tombolo ile birleşerek bugün Alibey adası olarak anılan önemli bir doğa güzelliğidir.

Balıkesir ili genellikle tepelerin hakim olduğu bir alan niteliği taşımakla birlikte yer yer 1800 metreyi bulan dağların yer aldığı görülür. Örneğin ilin güneydoğusundaki Alaçam 1652 m, Ulus 1769 m, batısındaki Kaz dağlarının il sınırları içinde kalan bölümdeki Karataş Tepesi 1775 metredir. Ovaların başlıcaları ise Sındırgı, Bigadiç, Balıkesir, Manyas, Gönen ve Edremit ovalarıdır. Bu ovaların denizden yükseklikleri 10-220 m arasında olup, hepsi birer çukurova niteliğindedir.

2. GENEL JEOLJİK YAPI VE TEKTONİK

2.1. Yapı

Balıkesir ilinin yapısını meydana getiren kayalar Paleozoyik'ten Kuvaterner'e kadar sıralanan bir çok formasyondan meydana gelmektedir. Bu karakteriyle sahanın yapısal özellikleri bir mozaik manzarası arz eder.

1. Birinci Zaman (Paleozoyik) formasyonları

Temeli meydana getiren bu birimler; metaformik şistler, karışık metamorfik seriler ve mermer, kristalize kireçtaşı ve dolomitlerden oluşmaktadır.

2. İkinci Zaman (Mesazoyik) formasyonları

Bölgede Mesazoyik arazisi; ayrılmış birimler, Jura kireçtaşları, Üst Kretase karmaşık (melanjlı) serileri ve filişler ile temsil edilmektedir. Ayrılmamış birimler içerisinde konglomera, kumtaşı, çamurtaşı ve yer yer Permien yaşlı kireçtaşları bulunmaktadır.

3.Üçüncü Zaman (Tersiyer) formasyonları

Tersiyer arazisini oluşturan formasyonlar arasında Paleosen yaşlı granit iç püskürmeleri (üntrüzyonları) Neojen, yaşlı volkanik birimler ve yine Neojen yaşlı tortul kayalar bulunmaktadır.

4. Dördüncü Zaman (Kuvaterner) formasyonları

İnceleme alanında en geç oluşuklar Kuvaterner'e aittir. Bölgedeki Balıkesir, Edremit, İvrindi, Sındırgı, Bigadiç, Gönen, Manyas, Susurluk, Ergama ovalarının tabanlarını ve Simav Çayı, Kocaçay ve Gönen Çayı gibi akarsular ile bunların kollarını oluşturan diğer akarsuların kısmen genişleyen vadi tabanlarını alüvyonlar örtmüş durumdadır.

2.2. Tektonik

Bölgede temelde bulunan Paleozoyik yaşlı metamorfik kayalar Kaz Dağı masifi ve Menderes masifinin kenar kısımlarına karşılık gelmektedir. Metamorfik bölgeye yabancı (allokton) olarak yerleşmiştir. Bu yerleşmenin yaşı olasılıkla Üst Kretase'dir. Bölge genç tektonik hareketler bakımından hareketli bir saha özelliğini göstermektedir. Bu nedenle 1. derece deprem bölgesidir.

3. Yer Şekli (Jeomorfolojik) Özellikleri

Anadolu Yarımadası'nın bütünüyle Alp Dağ oluşumunun (orejenezinin) etkisinde geliştiği düşünülecek olursa, bu yarımada'nın kuzeybatısında yer alan Balıkesir ili de Alp orojenezi ile oluşmaya başlamış ve Alp dağ oluşumu sonrası olaylarla bu günkü görüntüsünü kazanmıştır.

Saha genel hatları ile engebeli bir topoğrafya özelliğini göstermektedir. Yer yer 2000 m'ye ulaşan dağlar bulunmaktadır. Balıkesir ili sınırları içinde plato özelliğini gösteren aşınım yüzeyleri geniş bir yer tutar. Dağlık ve platoluk alanlar akarsular tarafından derin vadilerle yarılmıştır. Ayrıca sahada özellikle çöküntü alanlarından gelişen önemli yer kaplar.

3.1. Yerçekli (Jeomorfolojik) Gelişimi (Evrım)

Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatında yer alan Balıkesir ili'nin bulunduğu alanın, günümüzden yaklaşık 225 milyon yıl önce (Perm) tortulanmış kireçtaşı formasyonlarından anlaşıldığına göre; o dönemde denizel ortam halinde olduğu söylenebilir. Menderes, Uludağ ve Kaz Dağı kütlelerinin (masiflerinin) arasında kalan (Mesozoyik) süresinde şist, rasyolarait, kumtaşları ve kireçtaşları birikmiştir. Ancak bu malzemenin üstüne ayrıca bu zamanın sonuna doğru Alt Kraetase yaşlı deniz gibi volkanik püskürtme ürünleri olan ofiyolitlerin yerleştiği söylenebilir. Dördüncü zamanda ise tektonik, volkanizma ve tortulanma hareketleri sahanın iskeletini oluşturmuştur.

4. Toprak Özellikleri

Balıkesir İli'nde dağılışı gösteren zonal topraklar, 4 ayrı grup olarak kendini göstermektedir.

Bunlardan kireçsiz kahverengi orman toprakları, en geniş yayılıma sahip topraklardır. Metamorfik şist, melanjlı seri, granit ve granodiyonit ile volkanik kayalar üzerine, nispeten yüksekçe kısımlarda karşılaşılan bu topraklar, çoğu kez yoğun bir orman örtüsüyle de kaplıdır.

Kireçsiz topraklar Balıkesir İli dahilinde daha çok bitki örtüsünün tahrip edildiği ve kireçtaşı içermeyen sahalarda izlenebilen topraklardır.

Genelde nemli iklim koşulları altında mikaşist, gnays, fillat ve kristalize kireçtaşları gibi anakayalar üzerinde gelişen topraklar kahverengi orman topraklarıdır. Bunlar Edremit Körfezi ile Dursunbey çevresinde görülmektedir.

Kırmızımsı kahverengi Akdeniz toprakları, Akdeniz iklim koşullarının meydana getirdiği peyzaj özelliklerini karakterize eden maki, garig ve kızılçam vejetasyonunun yayılma alanı içerisinde genellikle, kalker ve kalkerli anakayalar üzerinde gelişmiştir.

Bu belli başlı toprak tiplerinin dışında Balıkesir İli'nde dar alanlarda taşlık, kayalık ve kumluk alanlar ile taban suyu seviyesinin yüzeye çok yakın olduğu yerlerde hidromorfolojik alüvyal topraklar, lagüner karakterli ortamlarda da sahilin bataklıkları gelişmiş durumdadır.

KÜLTÜR

İlk olarak İngiliz araştırmacı William John Thomas tarafından 1946 yılında ortaya atılan ve dilimize halkıyat, halkbilgisi, hikmet-i avam, halkbilimi gibi çeşitli terimlerle karşılanmaya çalışılan folklor, genel anlamda halkın geleneğe bağlı maddi ve manevi kültürünü konu almaktadır. Halkın gelenek, görenek, inanış, masal, efsane, atasözü, deyim gibi manevi ve sözlü değerlerin yanı sıra giyim, mutfak, halk sanatları, mimari, dans, müzik, oyun, eğlence ve törenler folklorun ilgi alanı içerisine girmektedir.

Ülkemizde Ziya Gökalp'in Halka Doğru dergisinde 23 Temmuz 1913'de yayımladığı "Halk Medeniyeti I Başlangıç" başlıklı yazısına kadar bilimsel anlamda bir folklor anlayışından bahsetmek zordur. Ancak tabii ki, bütün edebiyat ve dil yadigarlarımızda folklorumuzun izlerine rastlamaktayız. Orhun Anıtları, Kutadgu Bilig, Divânü Lûgat'it Türk, Dede Korkut Kitabı, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi ve daha pek çok eser Türk folkloru açısından çok önemli malzemeler taşımaktadır. Ancak Türkiye'de folklorun bir bilimdalı olarak bilinmesi 1913'den sonra Ziya Gökalp, M. Fuad Köprülü, Rıza Tevfik gibi araştırmacılar sayesinde olmuştur. Folklor derneklerinin ve dergilerinin kuruluşu, derleme gezilerinin başlaması ve daha sonra üniversitelerimizin konuya el atışıyla bu güne gelinmiştir.

Şehrimizin Balıkesir de bu faaliyetlerden lâıykıyla nasibini almış ender illerimizden biridir. Çünkü folklor derlemeleri sırasında ilimiz ihmal edilmemiş, Balıkesir folkloru o günlerin şartları içersinde önemli ölçüde derlenmiştir. 1926'dan itibaren çıkmaya başlayan Türk Dili gazetesiyle 1929'da yayın hayatına atılan Gençleryolu dergilerinde folklorla ilgili derleme ve inceleme yazıları yayımlanmaktaydı. Gençleryolu dergisinin 1932'de kapanmasıyla ortaya çıkan boşluk,

Şubat 1933'te yayına başlayan Kaynak dergisi tarafından 168 sayı olarak çıkarılmıştır. Balıkesir folkloruna ait pek çok derleme ve incelemenin yayımlandığı Kaynak, bu açıdan önemli bir dergi hüviyetini taşımaktadır. Kaynak'ı çıkaran Balıkesir Halkevi'nin dergi dışında da pek çok faaliyeti olmuştur. Derleme gezileri, konferanslar ve kitaplar bunların içinde önemli yer tutmaktadır. Bu faaliyetlerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Balıkesir Halkevi, Cumhuriyet Halk Fıkrası'ndan aldığı emirle 11 Aralık 1932'de CHF Balıkesir İdare Heyeti tarafında kurulmuştur. Halkevi reisliğine şâir ve yazar Müstcabizade Esat Adil seçilir. O güne kadar resmi kültür faaliyetlerine önderlik eden Türk Ocakları'ndan CHF'ye aktarılan istasyon yakınındaki bina halkevine verilir. Salonları ve bahçesiyle kültürel faaliyetlere elverişli olan bu bina, yıllarca Balıkesir Halkevi'ne hizmet edecektir. Kendi içinde çeşitli şubelere ayıran ve hizmete koyulan Balıkesir Halkevi, ilk iş olarak bir dergi çıkarma yoluna gider. Kuruluşundan bir kaç ay sonra da 19 Şubat 1933'de Kaynak dergisinin yayımlamaya başlar. Derginin imtiyaz sahibi CHF Balıkesir Vilayeti İdare Heyeti Reisi ve Konya Milletvekili Tevfik Fikret Sılay'dır. derginin Neşriyat Müdürü ise Halkevi reisi Esat Adil'dir. Dergi, bir yazı heyeti ve mülhakar muhabir aza heyeti kuracak çalışmalarını sağlam bir zemine oturtur. Aylık olarak her ayın 19'unda çıkan dergide edebiyatımızın meşhurları arasında yer alan Orhan Şaki Gökyay, Mustafa Seyyit Sutüven, Samih Rıfat, Recaizade Ekrem, Mükerrerem Kamil Su ve Hasan Basri Çantay'ın yazı ve şiirlerinin yanı sıra amatör folklor derleyecilerinin yazıları da yer almıştır. O yıllara Balıkesir'de öğretmenlik yapan pek çok kişi, dergiye derlemeler gönderir ve folklor malzemelerini kaybolmaktan kurtarılır. Bu derleyiciler arasında İsmail Hakkı Akay, ali Osman Balkır, Mustafa Salman gibi pek çok isim sayabiliriz.

Balıkesir Halkevi'nin diğer bir faaliyeti ise Kaynak'ta yayımlanan yazıların dergi sayfalarında kalmaması için bunların kitaplaştırılmasıdır. Sayısı 25'e varan bu kitap veya kitapçıklar arasında folklorla ilgili olanların adlarını vermek isteriz:

İsmail Hakkı Akay; Çepniler Balıkesir'de, Balıkesir 1935;

İsmail Hakkı Akay; Balıkesir halkıyatı C.I., Balıkesir 1942;

İsmail Hakkı Akay; Balıkesir Halkıyatından Masallarımız C.II, Balıkesir 1942;
Mustafa Salman; Yağcılar ve Savaştepe Manileri, Balıkesir 1938;
Mustafa Salman; Öz Ses ve Zevk Kaynaklarımız, Balıkesir 1937;
Osman Balkır; Balıkesir ve Köylerinde Özel Görenek ve İnanmalar; Balıkesir
1935;
Sabur Şahin; Atalarsözü, Balıkesir 1936;
Kâmil Su; Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler, İstanbul 1939.

Halkevi'nce düzenlenmiş çeşitli konferans ve derleme gezileri gibi faaliyetler de Kaynak'ın muhtelif sayılarında yayımlanmıştır.

Kaynak kadar olmasa da şehrimiz için önemli bir dergi de Gençleryolu'dur. Eminittin Çeliköz'ün imtiyaz sahipliği yaptığı derginin mesul müdürleri Doktor Nefi Etem ve Süreyya Bey'dir. 1929-1932 yılları arasında 78 sayı olarak çıkan Gençleryolu'nda özellikle Mehmet Gazali'nin dil ve folklor yazıları dikkati çekmektedir.

Bu arada 1927'de kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği'nin çıkardığı Halk Bilgisi Haberleri (HBH) dergisinin Balıkesir muhabir ve temsilcileri, Balıkesir folkloruyla ilgili yazı ve incelemelerini bu dergide yayımlanmıştır. İstanbul Belediye Konservatuarı ile Türk Halk Bilgisi Derneği'nin birlikte düzenledikleri beşinci derleme gezisi de 1932 yılının Ağustos ayında şehrimizde gerçekleştirilmiştir. Geziye konservatuvar Müdürü Yusuf Ziya Demircioğlu ile dernek üyelerinden Mehmet Halit Bayrı ve Hikmet Turhan Dağlıoğlu katılmışlardır. Bir aydan fazla süren bu gezi sırasında Sındırgı, Çağış, Dursunbey ile şehir merkezinde derlemeler yapılmış, özellikle Çepni (Çetmi) oymakları içinde derleme faaliyetlerinde bulunulmuştur. Daha sonra bu derlemeler, yazarları tarafından HBH'de makale olarak ve ayrıca kitap halinde yayımlanmıştır.

Balıkesir Halkevi Dergisi Kaynak'ın 1948'de kapanması, sonra yeniden seri olarak iki yıl çıkması Balıkesir folkloru üzerindeki çalışmaların yavaşlaması ve azalması olarak değerlendirilebilir. Nitekim 1950'den sonra şehrimizin folkloruyla ilgili olarak şahsi bir takım gayretler dışında düzenli bir faaliyete tesadüf etmek oldukça

zordur. Oysa bazı illerimizde daha önceki amatör çalışmalar bilimsel metotlarla devam ettirilmiştir. Bu noktada yeni kurulan Balıkesir Üniversitesi'nin de önderlik edeceği ümidini taşımaktayız.

Balıkesir; doğum, düğün ve ölüm gibi hayatın en önemli üç safhası etrafındaki gelenek ve inanışlar dünyasıyla; halk hekimliği, halk sanat ve meslekleriyle; oyun, müzik ve halk edebiyatının çeşitli türleriyle zengin bir folklorla sahiptir. bunların hepsini burada örneklemek elbette ki mümkün değildir. Dolayısıyla seçilmiş bazı örnekleri vermekle yetineceğiz.

ÂŞIK TARZI ŞİİR SÖYLEYEN BİRKAÇ ŞAİR

Süreyya ÖRGEEVREN

Âşık tarzı şiir yazar Süreyya Örgeevren, 1888 yılında sındırgı ilçemizde doğmuştur. Hukuk Fakültesi'ni bitirip bir süre avukatlık yapmış olan Süreyya Örgeevren, soyadı kanunundan sonra aldığı Örgeevren'i mâhla olarak kullanmıştır. Evli ve dört çocuklu olan Örgeevren, çeşitli dönemlerde Balıkesir milletvekili olarak TBMM'de bulunmuştur.

Örgeevren'i ilim âlemine tanıtan ünlü folklorcu M. Halit Bayrı'dır. Bayrı, Halkbilgisi Derneği'nin 1932 yılı Ağustos ayında Balıkesir'e düzenlediği derleme gezisinde Süreyya Örgeevren'i tanımıştır. Bayrı'nın derleme gezisinde Hikmet Turhan Dağlıoğlu ile Yusuf Ziya Demircioğlu da bulunmaktadır. Örgeevren, milletvekili olduğu bu sırada yaz tatilini geçirmek üzere Sındırgı'da bulunmaktadır ve Bayrı ile arkadaşlarını evine davet eder. Bu davette yemek ikramının yanı sıra şiir ikramında da bulunur. Bayrı'ya söylendiğine göre biraz da saz çalabilen Örgeevren'in koşma tarzında şiirleri de yayımlanmıştır. Ne yazık ki Örgeevren hakkında çok detaylı bilgiye sahip değiliz. Çünkü pek çok kaynak Bayrı'nın verdiği bilgileri nakletmekten öteye gidememiştir.

Ancak Örgeevren'in tahsil hayatı sırasında, İstanbul'da Mehmet Akif, Neyzen Tevfik, Hasan Basri Çantay ve Ruhi Naci Sağdıç gibi şâirlerin Karesi Oteli'ndeki

meclislerine katıldığını da öğrenmekteyiz. Edremitli şâir Ruhi Naci, hatıralarında Neyzen Tevfik'in Süreyya ÖrgEEvren'e Çakır Efe ismini taktığını belirtmektedir. ÖrgEEvren'e bu lâkabın takılmasının tesadüfî olmadığını, Denizli Vak'ası ve Demirci Mehmet Efe (İstanbul 1955) adlı eserinin oluşundan anlıyoruz. Bir rivayete göre, İstiklâl Savaşı'na katıldığı da ihtimal dahilindedir. ÖrgEEvren'in şiirlerinin toplandığı eseri ise Gürtel (Ankara 1942) adını taşımaktadır.

Evinde sazlı sözlü toplantılar düzenleyen ÖrgEEvren, bir âşık sayılmasa da bir şiir dostu ve halk şiirine gönül vermiş bir şâirdir. Ayrıca başta Kaynak olmak üzere bazı dergilerde yazı ve şiirleri de yayımlanan ÖrgEEvren'in âşık tarzında kaleme aldığı bir iki şiirini örneklemek istiyoruz:

*Başımda duman var kalbimde sızı
Yaktı beni yaktı bir Türkmen kızı
Hey oğul elime ver de şu sazı*

*Türküsün söylerken inlesin teller
Cihanda benzerin duymasın eller*

*Şu deli gönlümün güzelde gözü
Dinleyin ağalar bu âşık sözü
Dalları kurusa çürümez özü*

*Gönül yaylasında bir çınarım ben
Suyu bulunmayan bir pınarım ben*

*Güzeller içinde bir seni seçtim
Aşkın şarabını ellerinden içtim
Öyle mest oldum ki kendimden geçtim*

*Turna gözlü sunam tek dileğim bu
Ölürsem gel beni göz yaşınla yu*

*Mecnuna çevirdin Özgevre'n'i
Yel birle kokmasın sakın gül teni
Lâle dudakları, zambak gerdeni*

*Kıskanırım billâh bûlbûlden bile
Başına soktuğundan sümbûlden bile*

Özgeevren'in yien aşk konulu diğer bir şiiri ise şöyledir:

*Bir güzel yarattım bin bir güzelden
Şu garip gönlümün hayal bağında
Yaralı kuş gibi çırpınıp kaldın
O yosma dilberin zülfü ağında*

*Ben onun tanrısı, o benim kulum
Ben ona taparım, o eyler zulüm
Kim bilir nireye varacak yolum
Perişan gönlümün hazan çağında*

*Ben var ettim onu kendi elimle
Ben söylettim onu şakrak silimle
Ben coşturdum onu sevgi dilimle
Bir kara ben oldum kara yanağında*

*Özgeevren der ki açam derdimi
Sevdiğim gönlünü bana verdi mi ?
Öğdü mü aşkımı, yoksa yerdi mi ?
Söyleyemem sözün son durağında.*

Gazali

Şâir ve yazar Gazali'nin asıl adı Mehmet Gazali'dir. 1890 yılında İstanbul'da doğmuş olan Gazali, Tütün Ziraat Şubesi Müdürü Şeyh Fazlızâde Bey'in oğludur.

Darü't-talim ve Buhran-ı Terakki mekteplerinde, Bursa İdadisi'nde ve Darü'lfünun Edebiyat Şubesi'nde okunmuştur. Bağdat'ta idadi ve sultanilerde üç yıl Türkçe, edebiyat ve tarih öğretmenliği yapmıştır. 1910 yılından itibaren eğitimcilikle uğraşan Mehmet Gazali Balıkesir Muallim Mektebi'nde de edebiyat öğretmenliği vazifesinde bulunmuştur.

Çeşit dergi ve gazetelerde şiir ve incelemeler kaleme alan Gazali'nin ilk şiir kitabı 1926 yılında Balıkesir'de batırdığı Balıkesir'de bastırıldığı Balıkesir İlhamları'dır. ayrıca Balıkesir Coğrafyası (1927) Türkçe'nin Tedrisi Hakkında Tavsiyelerim, Usul-i Hitabet, Tarihçe-i Mzehip gibi çeşitli konular da eserleri vardır. Bunlardan başka gençleryolu dergisinde seri olarak yayımladığı "Varlığım" adlı manzum eseriyle Irmak dergisinden çıkan "Türk Kadın Şairleri" adlı seri yazıları müstakil bir eser boyutunda olmasına karşılık kitap halinde basılma şansı bulmamıştır.

Gazali, şâirliğinin yanı sıra folklor konularına da değinmiş bir kalem erbabıdır. Bu yazılar içinde halk şiiri ile halk dili büyük ağırlık tutmaktadır. Meselâ, Gençleryolu dergisinin 46-4. sayılarındaki "Balıkesir Vilayetinde Kullanılan Bazı Mühim Kelimeler ve Istılahlar" ile aynı derginin 67-74. sayılarında yer alan "Balıkesir Ağız Edebiyatı" adlı yazılar bunun güzel bir örneğidir.

Gençleryolu ve Kaynak derilerinde Balıkesir folkloruyla ilgili pek çok yazısı ve şiiri yayımlanan Gazali'nin Balıkesir için yazdığı güzel şiirlerinden birini örneklemek istiyorum:

Balıkesir'e Bir Tuhfe

Ne güzel sevimli bir yurd bu şehir!

Gökten yere inmiş sanki bir yıldız...

Çiçekli ovası gülşenden farksız,

Ilık havasıyla turan gibidir.

Ufkunda toplanan pamuk bulutlar

Yeni açmış beyaz güller hâlinde...

*Dağlarca birer saksı misâlinde...
Yaz kış eksik değil üstünde ezhâr!*

*Mağmum gönlü açan muntazarında
İlahi bir ruhun nim nigâhı var
Durmuş etrafında selâma dağlar
Bülbüller pürneşe çemanzârında.*

*Başka bir güzellik var baharında...
Güneş zeminini öpüyor her gün,
Uyuyor gölgeli ağaçlar bütün,
Asude ömrü hayat civarında.*

*Mütehassis olur burada bi-hisler,
Çünkü her köşesi rengin bir tablo...
Toprağı mübarek anber kokulu
Baha ve kıymette cihana değer.
Dilerim Karesi mezarım olsun!
Benim de üzerim çiçekle dolsun.*

Fatma Kâmile Hanım

Tasavvufî edebiyatımızın Balıkesir’li temsilcilerindendir. 16 Eylül 1839 tarihinde Balıkesir’de doğmuştur. Keşkekzâde ailesinden tüccar Hacı Mehmet Efendi’nin kızıdır. Babasının özenli gayretleriyle özel eğitim görmüştür. Devrin âlim zatlarından Tırpancızâde Fahreddin Efendi’den Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Sekiz yaşında Kur’an-ı Kerim’i hatmeden Fatma Kâmile, Tanta’dan göç edip Balıkesir’e gelen Mehmet adlı bir kişiden feraiz ve akaid dersleri almıştır. Annesinin delaletiyle Nakşibendi tarikatine intisap etmiş, Şeyh Mazhar’ın müridi olmuştur.

F. Kâmile Hanım’ın, eşi Hacı Mehmet Efendi’den iki oğlu olmuştur. Hacı Eşref ile Hacı Bahaeddin.

F. Kâmile Hanım'ın ölüm tarihi konusunda kaynaklar birbirinden farklı bilgiler vermektedir. İ. Hakkı Uzunçarşılı Karesi Meşahiri adlı eserinde “1937 sene-i maliyesi” derken İ.M. Kemal İnal Son Asır Türk Şairleri'nde 1921 (Cumadelula 1939) tarihini işaret etmektedir. Fatma Kâmile Hanım hakkında makaleler ve küçük bir kitap kaleme alan M. Halit Bayrı ise 1917 senesini şairin ölüm tarihi olarak gösterir. İnci Enginün'ün kaleme aldığı Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopesidi'ndeki madde de ise bu tarih 1922'dir. Biz, bu tarihlerden en sağlıklısı olarak Kemal İnal'ın verdiği tarihi görmekteyiz. Çünkü, yazar bu ölüm tarihini o günlerde Balıkesir'de yayımlanmakta olan İleri gazetesinin 4 Cumadelahire 1939 tarihli sayısına istinat ettirmektedir.

Şiirlerinde çoğu zaman hece, ara sırada aruz veznini kullanmıştır. Fakat hece vezninde daha başarılı olmuştur. Edebî endişe duymadan şiir yazan Fatma Kâmile, duygularını hiç süslemeden sade ve basit bir şekilde kaleme almıştır. Bu özelliği yüzünden lirik bir şair olarak değerlendirilebilir.

Kâmile Hanım'ın Miracü'n-Nebi ile ilgili basılmamış bir eserinin yanı sıra Hadiü'l-Cinan adlı basılmış bir eseri vardır. Bu eser Hz. Muhammed'in doğumuyla ilgilidir ve 1306/1888'de yayımlanmıştır. Nât, minacat, ilâhi, koşma ve destan gibi değişik tür ve şekillerde şiirler söyleyen F. Kâmile Hanım'ın şiirleri Ruhi Sadi'nin ilgi ve gayretleri neticesinde M. H. Bayrı tarafından yayımlanmıştır. Bu kitapçıkta yer alan şiirlerden biri:

Gel kardeş olma avare

Gidilecek menzil uzak

Açma bu kalbime yare

Gidilecek menzil uzak

Bakma oğluna kızına

Düş kâmillerin izine

Uyma bu nefsin sözüne

Gidilecek menzil uzak

*Uyuma kalbin uyandır
Zahiri batını bildir
Say olacak gün bu gündür
Gidilecek menzil uzak*

*Akıl fikir vermiş sana
Sen de yürü Hak'tan yana
Gafletle bakma her yana
Gidilecek menzil uzak*

*Bir kâmilî ayırıp bul
Gidilecek yolları sor
Var başına bir çare gör
Gidilecek menzil uzak*

*Fatma sen nesin böyle
Gideceğin yolu belle
Ne bildin ne buldun söyle
Gidilecek menzil uzak*

EFSANELER

Halk anlatımları arasında inandırıcılıkları, belirli şahıs ve mekâna bağlı oluşları gibi özellikleriyle efsaneler önemli bir yer işgal ederler. Farsça “Fesane” kelimesinden gelen efsane kavramı, pek bilimsel eserde tanımlandığı gibi kısa, nesir ve inandırıcı anlatmalardır. Dinî şahıslar, olaylar ve erlerle ilgili olarak anlatılanlara “Menkabe” dendiği de bilinmektedir. Ayrıca canlı ve cansız bazı varlıkların teşekkülünü izah eden, yer adlarına açıklama getiren, taş kesilmeleri konu alan çeşitli efsaneler de halk arasında heyecanla anlatılmaktadır.

Ülkemizde efsanelerle ilgili olarak bilimsel ve metin neşri olmak üzere pek çok eser yayımlamıştır. Mehmet Önder, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Saim Sakaoğlu, Ali Berat Alptekin gibi pek çok araştırmacı efsanelerle ilgili eserler vermiştir.

Balıkesirimizin efsaneleri ise ya halkımızın hafızasında unutulmaya yüz tutmuş, ya da bir zamanlar çıkmış olan Kaynak gibi dergi ve gazetelerin tozlu sayfalarında kalmıştır. Bunlardan bir kaçını örneklemek en azından bir kadirbilirlik olacaktır.

1. Balıkesir

Tarihçilere göre Balıkesir adı, Bizans İmparatoru Hadrianus'un av partilerinde kullanmak için yaptırdığı Paleo Kastro (Eski Hisar) sözcüğünden kaynaklanmaktadır. Tarihi bir gerçekliği de bulunan bu ad, daha sonra da halk etimolojisi sayesinde değişik rivayet ve yorumlara da konu teşkil etmiştir. Biz bu rivayetlerden bir kaçını kısaca anlatmak istiyoruz.

Balıkesir adı daha çok bal, balık, kesir ve hisar kelimeleri üzerinde yapılan oynamalarla izah edilmektedir. Bir rivayete göre Balıkesir'in adı eskiden Balık Hisar şeklindeymiş. Buradaki balık sözü Eski Türkçe'de şehir, kale veya saray anlamı veren bu rivayete göre bu ad, XI. Yüzyıldan kullanılmaz olmuştur. Gerçekten de Orta Asya'da Beşbalık gibi bazı Uygur devrine ait yer isimlerine balık kelimesinin şehir anlamında kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Diğer bir rivayete göre Balıkesir adı, balı kesir, yani balı çok, bl anlamındaki söz grubundan gelmektedir. Buna göre Balıkesir'in balının bol ve lezzetli oluşu bu adı almasına sebep olmuştur.

Başka bir rivayet ise Balıkesir'in ilk kurulduğu yıllarda buraya gelen bir yabancıнын iyi muamele görmemesi üzerine balı keser, yani hatır, gönül tanımaz adını verdiği şeklindedir. Buna göre bal, Arapça'da hatır, gönül anlamını taşımaktadır.

Bunların dışında bölgede bir süre hakim olan İran hükümdarı Balı Kisra veya civarındaki yılanlı Dağ'ın eski adı olan Balcea ya da Pelecas'ın Balıkesir adının ilk şekli olduğu ileri sürülmektedir. Fakat bunlar uzak ihtimaller olarak değerlendirilmektedir.

Bütün bu rivayetler içinde en mantıklı olan, buraya yerleşen Türk oymaklarının Orta Asya hatıralarını canlı tutmak için koymuş olabilecekleri Balık Hisar adıdır.

İlimizin Balıkesir dışında tarihte daha çok anılan bir adı daha vardır. Bu ad yörede bir süre hakim olan Karesioğulları Beyliği'nin kurucusu olan Karasi Bey'den kaynaklanan Karesi adıdır. İlimiz gerek beylik, gerekse Osmanlı sancaklığı döneminde daha çok bu adla anılmıştır. Bir rivayete göre de Karesi Beyinin oturduğu kaleye Beylik Hisar adı verildiği için bu ad değişerek bu günkü Balıkesir şeklini almış olduğu söylenir.

2. Hasan Baba

Anadolu'da öyle yatırlar vardır ki, etrafında her şey değişse de o yatır bulunduğu yerde kalır; hiç kimse ona dokunmaz. İşte Hasan Baba'sa böyledir. Önceleri ekin Pazarı'nda, daha sonra Hasan Baba çarşısı adı verilen arastada ve son olarak da aynı yerde inşa edilen modern işhanının yerini korumuş, bugüne kadar değiştirilmemiştir. Kabri hakkında pek çok efsane anlatılan bu Hasan Baba kimdir ?

M. Yasa ile H. Korkut, Şayak-ı Numaniye'den naklen Hasan Baba hakkında bilgi verirlerken, şu hususları aktarır:

“Bursa'da medfun Emir Buhari hazretleriyle münasebet tesis etmiştir. Emir Sultan vefat edeceği zaman yanındaki muhipleri irşat için makamlarına birini tavsiye veya tayin etmesini söyler. Bunu üzerine Emir Sultan Hazretleri buyururlar:

“Öldüğüm zaman sırra vakıf olan filan kimseyi bulursunuz. İşte ancak o zatın vereceği cevaba bağlıdır. Bunun üzerine Sultan'ın tarif ettiği şahsı bulup arzularını söylerler, kabul etmesi için ricada bulunurlar: İlk defa bunu reddeden Hasan Baba, Emir

Sultan'ın vasiyetini söylediklerinde kabul eder ve sırra vakıf olduğunu göstermek için ve diğerlerinin arzusu ile şöyle buyururlar:

Onlara “semaya bakınız”, buyururlar. Ol taife dahi çeşm-i zahir savb u semaya nazar idüp dide-yi batınla arş-ı muallaya teveccüh eylediklerinde emir Sultan ile hocası Hasan'ın bir yerde cülus eylemiş gördüler. Bu vaka üzerine Hasan Baba halifelğe layık birisi olduğu anlaşılır”.

Büyük Veli Emir Sultan'ın halifesi olduğunu böylece öğrendiğiniz Hasan Baba'nın fevkalade dindar alim birisi olduğunu söylemeye bilmem gerek var mıdır ? O, şimdi kabrinin bulunduğu ve o zamanlar Arap Hanı'nın bir odası olan yerde yaşadığı için “Öldüğüm zaman beni buraya gömersiniz” diye vasiyet etmiş, öldükten sonra da bu vasiyeti yerine getirilmiş. Hasan Baba'nın halife olmadan önce Zağnos Paşa Camii'nin helalarını söylenmektedir. Münzevi bir hayat sürmesine rağmen son derece alim bir zat olduğu, ilimizde Ayak Dedesi adıyla bilinen yatırın sahibi Şeyh Şemseddin Efendi'nin müridi olduğu da bilinmektedir.

Bu tarihi bilgilerinin yanı sıra Hasan Baba hakkında pek çok efsane ve inanış vardır. Bunlardan en önemlisi kabrinin yerinin değiştirilemeyişi hakkında anlatılanlardır. 1932 yılında Hasan Baba'nın kabrinin bulunduğu yer bir mezarlıkmiş. Belediye buraya bir hal yaptırmak istemiş. Fakat yatıra kimse el sürememiştir. Hatta belediye bir ameleyle mezarı kaldırması için talimat vermiş. Fakat amele mezarın başına gediği vakit, her tarafını bir titreme alıp, kazmayı kabre vuramamış. Gece ise Hasan Baba, amelenin rüyasına girmiş. Bizim son yıllarda derlediğimiz bir efsaneye göre ise Hasan Baba'nın kabrinin yeri belirsizmiş. Bir asker bir gün yemek için karpuz ile peynir alıp bir ağacın dibine oturmuş. Yemeğini yedikten sonra kalkmak istemiş, ancak bir türlü yerinden doğrulamamış. Etrafında toplanan insanların yardımına rağmen asker bir türlü yerinden kalkamamış. Sonunda halktan birisi:

“Karpuzun kabuklarını temizle!” demiş. Ancak temizlik yapıldıktan sonra asker kalkabilmiş. Bu olaydan sonra Hasan Baba'nın kabri olduğu anlaşılmış.

Ondan sonra buraya yerden bir iki metre yükseklikte, beyaz sıvalı, üst tarafı yeşil renkli sanduka şekilli bir kabir yapılmış.

3. Sarıkız

Marmara ve Ege bölgelerini birbirinden ve genç dağlar grubuna giren Kazdağları'nın tepesine Sarıkız Tepesi adı verilmektedir. Bu tepenin adı hakkında pek çok efsane anlatılmaktadır.

Çok eski zamanlarda Güre köyünde çok güzel bir kız varmış. Bu kızı köyün bütün gençleri sever ve evlenmek istermiş. Adı Sarıkız olan bu güzel kızın babası ise bin bir zahmetle büyüttüğü kızını, talip olan gençlerin hiç birine vermezmiş. Bunun üzerine gençler Sarıkız'a iftira etmişler. Köylüler de Sarıkız'ın babasına giderek:

“Kızın kötü yola saptı. Ya kızını öldürürsün ya da buralardan çekip gidersin” demişler.

Düşünüp taşınan baba, kızını öldürmeye kıyamaz; ancak köylülerin yüzüne bakabilmek için Sarıkız'ı gözden uzak tutmak gerektiğini düşünür.

Kızını yanına alan baba, Kazdağı'nın zirvesine çıkar ve göttükleri kazlarla birlikte kızını bırakıp geri döner. “Kurt kuş yerse de gözüm görmesin, yaşarsa da herkesten gizli yaşasın” demiş.

Kazdağı'nda kalan Sarıkız ölmemiş ve kazlarını gütmeye devam etmiş. Hatta yolunu, izini kaybedenlere yardımcı olmuş. Bu durum kısa zamanda babasının kulağına gitmiş.

Kızının ölmediğini gören baba, Kazdağı'na kızının yanına çıkmış. Dağda kaz çobanlığı yapan Sarıkız, babasını görünce sevinmiş, ona yemek ikram etmiş. Yemek sırasında babası kızından su istemiş. Sarıkız elini uzatarak kilometrelerce aşağıdaki Güre Çayından su alarak babasına vermiş. Babası kızının ermiş olduğunu görünce pek sevinmiş.

Sarıkız'ın öldüğü ve bugün kabrinin bulunduğu yere Sarıkız Tepesi, babasının öldüğü yere ise Babatepe veya Karlitepe adı verilmektedir.

Kültürümüzün en renkli kaynaklarından olan efsanelerimiz unutulmamak için çoğu zaman bir maddi ize veya mekana bağlanır. Sarıkız efsaneleri de böyledir. Kaz dağlarının zirvesindeki Sarıkız tepesi ve bu tepenin üzerindeki kabir, Sarıkız efsanelerinin günümüze kadar ulaşan izleridir. Şimdi anlatacağımız efsane ise farklı bir Sarıkız efsanesi olarak dikkati çekmektedir. Ancak bağlı bulunduğu iz yine aynıdır.

Delikanlının bir güzeller güzeli bir kıza aşık olmuş. Kız, evlenme şartı olarak, delikanlıdan gücünü ispatlamasını istemiş. Bu şarta göre delikanlı sırtına yüklenen tuz çuvallarını taşımak zorundadır. Delikanlının sırtına tuz çuvalları yüklenmiş. Yamaçtan tırmanırken çuvallar dengesini kaybetmiş ve delikanlı yuvarlanarak göle düşmüş. Tuzlar ıslandıkça çuvallar ağırlaşmış ve delikanlıyı suyun derinliklerine çekmiş.

Köy halkı bu acıya sebebiyet verdiği için kıza öfkelenmişler. Ona yumurtalar atmışlar. Sarıkız adı da buradan kalmış.

Öfkeleri yatışmayan köylüler babasına giderek kızını şikayet etmişler ve onu yok etmesini istemişler. Babası yumurtalara bulanmış kızını alıp tepeye çıkmış. Kızını öldürmeden önce abdest alıp namaz kılmak isteyen baba kızından su bulmasını istemiş. Kız delikanlının boğulduğu gölün suyundan getirmiş. Su tuzlu olduğu için babası yeniden tatlı su bulup getirmesini istemiş. Bunu üzerine kız ayağını yere vurmuş, o anda yerden bir kaynak suyu fişkırmaya başlamış. Durumu gören babası kızının ermiş olduğunu anlamış ve onu öldürmekten vazgeçmiş. Kimsenin zararı dokunmasın diye de suyun etrafını taş duvarla çevirmiş.

Kaz dağlarının zirvesindeki bu kaynak, bugün hala yörede şifalı olarak bilinmektedir. Ayrıca hem Sarıkız'ın, hem de babasının öldükleri yerler kutsal sayılmaktadır. Babasının öldüğü ve bugün kabrinin bulunduğu kabul edilen yere Karlitepe veya Babatepe; Sarıkız'ın kabrinin olduğu tepeye ise Sarıkız Tepesi adı

verilmektedir. Bu tepelerin ermiş bir kız ile babasına izafe edilmesi ise elbette ki eski Türk inanışlarındaki dağ kültürünün bir yansımasıdır.

Kazdağı'nın zirvesinde bulunan Sarıkız'ın kabri bugün de yöre halkı tarafından ziyaret edilmektedir. her yıl 14-16 Temmuz tarihleri arasında Akçay'da yapılan Zeytin Festivali'nde Sarıkız da temsil edilmektedir. ayrıca Sarıkız'ın kabri başında herkesin dilediğini yazabildiği büyük bit dilek defteri bulunmaktadır.

MASALLAR

Masallar halk edebiyatımızın en önemli türlerinden biridir. Olağanüstü olayları konu alan; Kaf Dağı, Bağdat gibi masal ülkeleri ve şehirlerinde geçen; tekerlemeleriyle dinleyenleri olağanüstülüklere hazırlayan masallar, halkın önemli bir eğlence aracıydı.

Eskiden uzun kış gecelerinin eğlencesi olan masal anlatma geleneği ne yazık ki diğer folklor ürünleri gibi yok olup gitmekteir. Her köyün veya mahallenin masalcı kadınlarından etrafına toplanan çocuklar hem eğlenmiş, hem de sosyal hayat konularında eğitim almış olurlardı. İsmail Hakkı Akay'ın Balıkesir'den derlediği masalardan oluşan Balıkesir Halkıyatından Masallarımız C.II adlı çok güzel bir kitabı vardır. Biz, Kaynak dergisinde yayımlanmış Fesleğenci Kız adını taşıyan bir masal örneği sunmak istiyoruz.

Fesleğenci Kız

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir varmış, bir yokmuş, deve tellalken, keçi berberken, anam benim beşiğimi sallım sallım sallarken, baban kaptı sopayı, anam kaptı maşayı, kıvrandırdılar bana dört köşeyi. Kaptım dolam tenceresini,, gittim tophaneye, tophane güllerini soktum cebime darıdır diye, yanımda bir eşek vardı, sarıldım karıdır diye, o da bir tepme vurdu geri dur diye... Armudu haşlayalım, dibinde kışlayalım, izniniz olursa masala başlayalım.

Vaktiyle ihtiyar bir çifti vardı, bunu yanında üç tane kızı vardı. Bir gün çiftçi hastalanır ve bir müddet sonra iyi olamayarak ölür. Babasız kalan bu üç kız evlerine

yoksulluk içinde vakitlerini geçirmeye başladılar. Bir gece büyük kız rüyasında gül ağacının dibinde dokuz küp altın bulunduğunu görür. Bu rüya üç gece üst üste tekrar eder. Nihayet kız diğer kardeşlerine meseleyi anlatır.

O gülün dibini kazarlar. Hakikatten küpte altınlar var. Hemen altınları oradan çıkarırlar. Kendilerine güzel bir ev yaptırırlar ve bahçelerine fesleğen adını korlar. Bir gün yine büyük kız bahçede fesleğeni sularken yakınlarında bulunan bir paşanın oğlu geçerken söz olsun diye:

-“Fesleğenci kız, fesleğenci kız! Gece gündüz fesleğen sularsın, fesleğende kaç yaprak var?”

Kız:

-“Paşa oğlu, paşa oğlu, gece gündüz okur yazarsın, gökte kaç yıldız var?”

Bu sefer paşanın oğlu karşılık verim. Bunan ötürü de paşanın oğlu kızıdan öç almaya karar verir. Hemen ertesi günden itibaren balıkçı kıyafetine girerek balık satmaya başlar. Kızların kapısının önünden geçerken kızlardan biri dışarı çıkarak balık almak ister. Halbuki balıkça para ile vermeyeceğini, bir kere öperse vereceğini söyler. Kız da içinden “Ne olur” der ve buseyi vererek balığı alır.

Ertesi akşam paşanın oğlu geçerken evvelki sözü tekrar eder. Küçük kız da yine aynı tarzda karşılık verir. Bunun üzerine paşanın oğlu:

-“Haydi şuradan, seni bir okka balığa öptüm ya !”der ve oradan çekilir. Bunun üzerine bu sefer kız, öç almaya karar verir ve hemen o gece müthiş bir plan hazırlar. Sabahleyin de gider, bir koyun postu alır. Üstüne küçük ziller takar ve bir takım da ciğer alarak onun üstünü iğnelerle bir güzel doldurur. Gece, doğru paşanın evine gider. Çocuğun yattığı odayı evvelden öğrendiği için derhal bir merdivenle pencereden içeri dalar. Oğlanın başından altın bir şamdana, ayak ucunda gümüş bir şamdan yatmaktadır. Tabii post kızın üstündedir. Bir silkinir ve yanan şamdanlar söner. Ortalığı bir sessizlik kaplar. Bu sırada kız yine silkinir, bu sefer çocuk uyanarak:

- "Kim var orda ?" der.

- "Ben Azrail'im canını almaya geldim," der kız.

- "Ne olur canımı alma ne yaparsan yap," der paşanın oğlu.

- "Pek ala o zaman seni şu ciğerle döveceğim," der kız.

Erkek razı olur. Kız da ciğerle çocuğun sırtını bir güzel döver. Tabii çıplak olduğu için iğneler her tarafına batar. Fakat çocuk korkudan sesini çıkaramaz. O sabah çocuk kalktığı için odasına girerler. Bir de ne görsünler, çocuk kan için. Hemen doktor çağırırlar. Tedavisi tam dört ay sürer. Bir gün çocuk sokağa çıkar. Kızlar yine söz atar. Bu sefer kız ona:

- "Azrail oldum da geldim. Nasıl yalvardın unuttun mu?"

- "Ya, gelen sen miydin ?" der ve gider. Doğru olarak eve gelerek annesine, komşuları rahmetli çiftçi Hasan Ağa'nın kızını istediğini söyler.

Annesi de kızı istemeye gider. Kız razı olur. fakat çocuğu kendisine bir oyun yapacağını anlar. Onun için gider, bir şekerçiye mühim miktarda para verir ve aynı kendi boyunda şekerden bir kız yaptır, içine de pekmez doldurtur. Düğün günü paşanın evine haber göndererek, evlerine ancak gece geldiğini söyler. Gece olunca kendisi paşanın evine gider ve gelin odasına girer. İçeri kimseyi almaz. Sonra kendisi pencereden iple, kardeşlerinin getirdiği şekerden modeli içeri alır. Sandalyeye oturtur, kendi elbiselerini ona giydirir. Kendisi de yüklüğe saklanır. Tabii bir müddet sonra damat içeri girer.

- "Demek sen Azrail oldun, benim canımı almak istedin öyle mi ?" der ve bıçağı çekerek derhal kızın karnına saplar. Dökülen kanları da kan tutmasın diye içer. Fakat çok tatlı gelir. Çünkü içi pekmezle doludur. Bu sefer:

- "Vay kanı bu kadar tatlı kim bilir kendi ne kadar tatlı idi," der ve hançeri bu defa kendisine vurmaya ister. Bu sefer esas kız arkasından kollarını tutarak sarılır. Bunun üzerine geç de sevinir. Çünkü meseleyi anlamıştır.

Ondan sonra ikisi de mesut bir hayat geçirmeye başlarlar.

TÜRKÜLER

Balıkesir ve çevresinde geçmişte söylenmiş, derlenip TRT repertuarına geçmiş ve halen söylene pek çok türkü vardır. Kemal Özer'in 1948 yılında yayımladığı Balıkesir Yörük ve Çetmi Türküleri ile İsmail Hakkı Akay'ın Balıkesir Halkıyatı C.I gibi çok değerli çalışmalarını bunlar arasında sayabiliriz. Bu türkülerden eskilerde kalmış bir kaç tanesini örneklemek istiyoruz:

Atina Türküsü:

Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun 1932 yılında Dursunbey'de derlediği bir türkünün bazı dörtlükleri ile türkünün hikayesi şöyledir:

"İstiklal Savaşı sırasında Tuna Komutanı gelin giden bir kızı zorla alır ve evlenir. Çocukları olur. Bu sırada Türk ordusu İzmir'e doğru ilerlerken yuna komutanı kadını da alarak Atina'ya kaçar. Kadın yedi yıl Atina'da yaşadıktan sonra Ahmet Bey isminde bir Türk'ün yardımıyla kaçar ve eski nişanlısına döner. Bu kaçış sırasında Yunan komutandan olan çocuklarını da denize atmıştır. Türkünün önemli bir kaç hanesi şöyledir:

Atina da köşeli

İçi mermer döşeli

Tam yedi yıl oldu

Ben Yunan'a düşeli

Turnam turnam

Ben Atina'da durmam

Atina'nın urganı

Telli olur yorganı

Üç çocuğu sorarsan

Balıkların kurbanı

Turnam turnam

Ben Atina'da durmam

Çete Türküsü

Çeteler, yani efeler... Onlar Kurtuluş Savaşımızın kahramanlarıdır. Ülkenin karanlık günlerinde Atatürk'ün işaretiyle harekete geçmişler, vatan savunmasına koşmuşlardır. Türküde adı geçen Kurban adlı çete, Çağışlıdır. Bu nahiye'nin Çömlekli köyü ile Değirmeli köyü arasında Yuna askerleriyle meydana gelen bir çatışmada şehit düşmüştür. Onların hikayesini anlatan bir türkünün sözleri şöyledir. Türkü mahalli ağız özellikleri korunarak alınmıştır.

Zabalan baktım güneş parlıyo

Oturmuş çetele tüfek yağlıyo

Yunan esgerleri yaman ağılıyo

Dini bir oğruna ölen çete

Atımı bağladım delikli daşa

On iki gaymakam bi Kemal Paşa

Yaşa, Kemal Paşa, şanınla yaşa

Yunanı dağıttın dağ ile daşa

Atıma binerken fişeğim düştü

Yunan esgerleri peşime düştü

Arkadaşım Gurban ah şehit düştü

Yunan ağızındaki galan çetele

Zabalan gaktın çivteme baktım

Ağılya ağılya goluma daktım

Ana ben bu canı vatana sattım

Dini bir oğruna ölen çetele

MANİLER

İlimiz ve civarında özellikle kadınlar arasında iş sırasında, eğlencelerde veya çeşitli vesilelerle maniler söylenmektedir. Mısır ve buğday tarlalarında hem işi

kolaylaştırma, hem vakit geçirme, hem de eğlence için özel bir nağmeyle söylenen bu manilerde, Balıkesir köy gençliğinin benliği sezilir. Köylerimizin velveden uzak sakin ve ıssız muhitlerinde, yeşil dağlarla billur gibi sular akan yemyeşil vadilerinde, genç kızlarımızın ince ve yanık sesleriyle söyledikleri maniler yürek delecek kadar hazindir. Kadınlarımızın, genç kızlarımızın duygu dünyasının ait önemli ip uçları veren be manilerden bazı örnekler aşağıdadır:

Yemenimin uçları

Çıkamam yokuşları

Selâm edin yârime

Yedi dağlar kuşları

Kasaturam çelikten

Nam almışım felekten

Türk askeri korkar mı

Vatan için ölmekten ?

Şu dağdan kuş uçmaz mı ?

Askerlik yakışmaz mı ?

Ağlamayın anneler

Ayrılan kavuşmaz mı ?

Kazan kaynar taşmaz mı ?

Gün gedikten aşmaz mı ?

Sen kayırma sevgilim

Ayrılan kavuşmaz mı ?

ÇOCUK FOLKLORU

Bilmeceler:

Eskiden uzun kış gecelerinin en büyük eğlencelerinden biri bilmece sormaktı. Böylece insanlar hem eğlenmiş, hem de bilgi öğrenmiş olmaktaydı. İletişim araçlarının çoğalması ve eğlenceyi de yok etmiş oldu. Ancak Balıkesir'den derlenmiş pek çok

bilmece İ. Hakkı Akay, Nafiz Tüzün, Ali Osman Balkır, Refik Fikret Sağnak gibi araştırmacılar tarafından yayımlanmıştır. İ. Hakkı Akay, Balıkesir'de derlediği bilmece geleneği hakkında şunları yazıyor: "Bilmeceler de aynı şaşırtmacalar gibi uzun kış gecelerine özgüdür. Komşu kadınlar bir araya geldikleri zaman, bilmece ve şaşırtmacalar söyleyerek geç vakitlere kadar eğlenirler. Bilmecelerin öyle çetrefil olanları vardır ki ancak matematik problemleri gibi kâğıt ve kalemle çözülebilir. Okul çocuklarının zihinlerini açması yönünden de bilmecelerin büyük kıymeti vardır. Bilmeceler sahibi, bunları söylemedikçe bilmeceyi çözmüş sayılmaz. Meselâ; bilmeceyi çözmeye çalışan "Yenir mi, yenmez mi, acı mı, tatlı mı, canlı mı cansız mı çarşıda satılır mı?" der. Bilmeceyi soran "Nereyi vereceksin?" diye sorar. Bilemece sorulan kişi meselâ "İstanbul'u veriyorum al!" der. Fakat İstanbul, İzmir gibi şehirler kolaylıkla verilmez. Soranlar da her şehri, kasabayı beğenmezler. Neticede anlaşılır, soran kişi cevabı söyler, ama bir de tekerleme ekler: "İstanbul, İstanbul, beri gel al tokmağı sürü gel, hart, hurt, bir kutu bal yut, ben iyi ata, sen uyuz ata, ben koştura koştura, sen osura osura, karşıdan bir ördek gelir, boku gevrek gelir, incir yaprağı kat kat başına sıçayım pat pat, neyime neycik, kışına yağlı çomacık! İşte bu bilmecelerden bir kaç:

Tap nedir, tapış nedir ?

Gül nedir, gümüş nedir ?

Ne yerdedir, ne göktedir ?

Cümle âlem içindedir [Ayna]

Alt yanı sivri tepe içindedir [Çene]

Üst yanı çakılda [Diş]

Daha üstü muşulak [Burun]

Daha üstü ışıldak [Göz]

Üstü kara kolan [Kaş]

Daha üstü bir alan [Alın]

İner reyhan gibi

Oturur sultan gibi

Dürülür hasır gibi

Satılır esir gibi [Kar]

Yanıltmacalar / Şaşırtmacalar:

Çocukların büyümeleri sırasında 'Türkçe'mizi güzel ve doğru konuşabilmeleri için yardımcı olan bir halk edebiyatı türüdür şaşırtmacalar.... bunları dili dolaşmadan söylemek âdeta günümüzdeki sunuculuk ve spikerlik alıştırımlarına benzemektedir. Çocukların dil gelişiminde önemli olan bu ürünlerden Balıkesir'de söylene bir kaç şöyledir:

* Kırk küp kırkının da kulpu kırık küp

* Keşkekçinin keşkeklenmiş keşkek kepçesi

* Şu elimdeki tesbihi imamelemelimii imamelememeli mi ?

* Kapıyı gıcırdattırıcılardan mısın, ocağı kıvılcımlatırıcılardan mısın ? Nr kapıyı gıcırdattırıcılardanın ne ocağı kıvılcımlatırıcılardanım

* Karağaç, Karağaç kabı koyu karağaç, kabı koyu kurumuş karağaç, kara kuru karağaç

Tekerlemeler

Tekerlemeler daha çok çocukların sevdiği bir halk edebiyatı türüdür. Masalların başlarında, oyunlarda ebe seçiminde ve bazı başka durumlarda söylenen tekerlemeler, ses oyunlarına dayanmaktadır.

Yağmur yağmur yağ ister, evimizin önü sel ister, teknede hamur, tarlada çamur, ver Allahım ver gümbü gümbür yağmur.

Leylek lekirdek, hani bana çekirdek, çekirdeğin içi yok, sarı kızın saçı yok.

Subhaneke sümbül teke, üzüm koya, yolda yiye, bizim dana, sizin dana, gelmez eve, vur topuzu gelsin eve.

Mehmet Mehmet Mehmedi, eski susan demedi, çanak çömlek koymadı hepsini donuna yamadı.

Tıngır elek tıngır saç, elim hamur karnım aç

ATASÖZLERİ

Atalarımızın tercümelerini gayet açık ve güzel ifadelerle günümüze taşıyan atasözlerimizin her biri bir hazine kıymetindedir. Bunlardan bazıları il ve bölge sınırlarını aşmış, milli bir değer haline gelmiştir. Ancak İ. Hakkı Akay'ın derlediği ve pek işitilmemiş, yöresel kalmış bir kaç atasözünü örneklemek istiyoruz:

Akçası ucuz olanın kendi kıymetli olur.

Karpuz kesmekle yürek soğumaz.

Martta yağmasın, nisanda dinmesin.

Öz ağlamayınca göz ağlamaz.

Süt taşınca kepçe baha olmaz.

Sonradan görme kuldan, buluttan çıkma günden korkulur.

BALIKESİR'DE EVLENME VE DÜĞÜN GELENEKLERİ

Düğün ve evlenme geleneklerinin canlı olarak yaşandığı yerler köylerdir. Günümüzde köyler de geleneksel özelliklerini yitirmişlerdir. Ancak biz zamanında derlenmiş gelenek ve adetlerden hareketle Balıkesir civarındaki köylerde yapılan düğünler hakkındaki bilgileri özetlemek istiyoruz.

Her köyün düğünü farklılıklar gösterebilir. Ancak genel nitelikleri itibarı ile pek çok benzerlikler gösterirler. Her yerde olduğu gibi düğünlerimiz üç aşamalıdır: Söz kesme, nişan ve düğün.

Kız İsteme ve Söz Kesimi: Önce babalardan habersiz oğlan anası, kız anasının ağzını yoklar. Oğlan anası, kız anasını ikna ettikten sonra durum babalara açılır. Her yerde oğlan evlenme çağına gelince, kendisine istenecek kızın babasına iki uygun kimse göndererek kız istenir. O da "Bir ailemle görüşeyim, kızıma da sorayım, onlar isterlerse olur. Bundan iyi bir oğlan mı bulacağım." Diyerek cevap verir. Bir hafta sonra tekrar gidilir. Kız evine giden dünürçüler biraz oturduktan sonra "Allah'ın emri peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuza münasip görerek istemeye geldik" derler. Kız evi nazlanır,

"kızımız küçük" gibi mazeretler ileri sürerler. Sonra dünürçüler "Siz konuşun, Cuma akşamı, biz nişanımızı getiririz" derler ve kalkarlar. Kız istemeye gidenler ayakkabılarını çevrilmiş bulurlarsa kızın verileceğini, çevrilmemiş ise, verilmek istenmediğini anlarlar. Söz kesilince kızı istemeye gelenlerle oğlana bir mendil (yağlık) gönderilir. İsteyiciler oğlan evine döndüklerinde tavuk, hindi gibi bir ziyafetle ağırlanırlar.

Nişan: Söz kesildikten üç gün sonra oğlan evinden bir heybe içine ekmek, bulgur, şeker, üzüm gibi şeyler doldurularak oğlan yengeleri tarafından kız evine götürülür. Ertesi gün heybeler içine basma vs, konarak oğlan anası yanına aldığı kadınlarla kız evine gider. Gelin kız, kaynanasının elini öper ve önünde diz çöker; kaynana gelinin başına bir ak yaşmak örter, bunun anlamı "günün ak olsun" demektir. Yaşmağın ucunda bir çeyrek lira altını bağlıdır. Bunun üzerine de bir kat yazma (çember) koyar. Diğer kadınlar da birer yazma koyarlar, sonra gelinin sağdıcı hepsini toplar, dışarı çıkarır. Bundan sonra defler çalınır, türküler söylenir ve gelin kaynananın önünde oynar. Bu arada kaynana gelinin başına şeker alıp serper. Orada bulunanlar mutlaka birer şeker alıp yemek isterler, çünkü bu şekerden yiyenin dişinin ağrımadığına inanılır. Bu geleneğin adı "küçük heybe"dir. Bazı köylerde bu gelenek söz kesiminden bir hafta sonra olur ve sadece çörek üzerine konmuş helva götürülür. İki gün sonra ise kız evi, aynı heybeyi kızarmış tavuk, kırılmış ceviz, çörek, mendil kese ve mevsimine göre bir çiçekle doldurarak kız yengesiyle geri gönderir. Bir müddet sonra oğlan tarafı çeşitli beş kat basma, yazma, üstlük, yüzük, küpe, katmer, helva ve yemiş dolu heybelerle kız evine giderler. Kız evi daha önceden haberdar edilmiştir. Ve oğlan evi tarafından gönderilen erzakla yemekler hazırlanmıştır. Yemekler yenildikten sonra gelenler para, kaynata da bir takım altın vererek giderler. Komşular neler gediğini merak eder kız evine toplanırlar. Bu sırada kaynana bir kenara oturarak getirdiği basma topunun yarısını seccade gibi yayar, gelin kız yayılan topun üzerinde yürüyerek kaynananın önüne gelir, elini öper, diz çöker. Kaynana da gelinine yüzük ve küpe takar, ak yaşmağını başına atar ve diğer eşyaları da bir bir üstüne koyar. Davetlilerde armağanlarını aynı biçimde verirler. Sonra bütün bu eşyalar bir araya getirilerek bir kalbura doldurulur ve oyunlara başlanır. Ancak bu kez gelin oynamaz, çünkü heybeler

gelmeden önce kardeşleri ile oynamıştır. Bu oyunlar genellikle avlularda oynanır ve güveyi ile köy delikanlıları da bir kenardan seyrederek.

Başka bir gün kız evinden kızın kardeşleri ile oğlan evine sinilerle yemek, baklava ve oğlanın aile fertlerine birer iç çamaşırı gönderilir. Getirenlere oğlan evinden bahşiş verilir. Ertesi gün siniler geri gönderilir ve gelin için bir kat basma ile yenmişler vardır. buna "kuru sini" adı verilir. Kuru siniyi getirenlere kız evinde yemek verilir. Hep birlikte ariyetler / hediyeler sayılır. Bunun sebebi ileride bir ayrılma vuku bulunursa ne getirdiğinin belenmesidir. Bundan sonra düğüne kadar her bayram ve düğünde oğlan evi, kız evine heybelerle tavuk ve katmer gönderir. Bu arada da oğlan evinin alması gereken eşyalar alınır. Bunlar eskiden kutun elbisesi çındılı kadife ceket, üstlük, papuç, terlik, karyola, sandık, kilim, halı, çul, basma kumaşlardır. Kız evi de iki yatak güveyi elbisesi ve akrabaları için çamaşır alır.

Düğün: Hazırlıklar tamam olduktan sonra düğün günü kararlaştırılır. Düğünden on beş gün önce çalgı tutulur, i bir hafta öncede okuntular dağıtılır. Okuntu itibarlı davetlilere birer yazma (çember), diğerlerine ise şekerdir. Düğün gününden iki gün önce çalgılar gelir, çeşitli havalar çalmaya başlar. Bu arada keşkek dövülmeye başlanır. Düğünden iki gün önce yapılan diğer bir törende sepi geleneğidir. Gelenlerin hediye getirmesi adettir. Kız evinin yaptığı yemekler yenir. Kızın çeyizi askıya çıkarılır ve gelenler bunları görür. Gelin o gece nişan kıyafetini giyer. Sepi altında oyun oynanır. Bu gecede gelin ile görümceyi oyuna kaldırırlar. Kaynanası gelinin başına bir avuç para saçır. Oyunlar oynanır, eğlenilir. Kızın arkadaşları düğün gününe kadar sepi odasında yatar, oğlan evi de onlara yiyecek, içecek getirir.

Ertesi gün davetliler gelmeye başlar. Her gelen grup çalgıyla karşılaşır ve önce düğün evinde, sonra da konaklayacakları yere götürülürler. Herkes birer hediye ile gelir ve hediyeler düğün evine bırakılır. Hediyeler genellikle daha önce düğün evinden kendilerine gelen hediyein aynısıdır. Akşam yemeğinden sonra düğün evi bir heybetle odaları gezer ve kahve dağıtır, çalgı da odalarda sırayla çalar. Sonra köy delikanlıları çalgılarla düğün yerine gelirler, misafirlerde eğlenceye katılır. Herkes oyun oynar, eğlenir. Daha sonra delikanlılar düğün evine gelerek baklava ve para alırlar. O gün

düğün sahibinin maddi gücüne göre güreş, değnek yarışı, at yarışı gibi eğlenceler düzenlenir.

Bu eğlenceler sürerken kız evinde gelinin hazırlıkları sürmektedir. Oyunlardan sonra oğlan evinde atlar hazırlanır. Tabii artık atların yerini otomobiller almış durumdadır. Yenge adı verilen ve at bulabilen kadınlar, mavi veya kırmızı renkte feraceler giyerek başını beyaz yaşmakla örterler, çalgı eşliğinde kız evine doğru yola çıkarlar. Yengelerden birisi kız evinin önünde iner, omuzundaki bir heybeyle içeri girer. Heybede bir bacak et vardır. kızın ev halkı için gelmiştir. Gelin, annesinin, babasının ve bütün akrabalarının ellerini öper. El öpülürken kıza bahşişler verilir. sonra avluya çıkılır ve ters kapatılmış bir kazana bastırılarak gelin oğlan evinden gelen ata biner. Hareket edilince bir atlı yine bir heybeyle oğlan evine koşturur ve gelinin yola çıktığı müjdesini verir. Çalgılar çalar, delikanlılar düğün alayının önünde bağıra çağıra gelini götürürler.

Kız evinden ayrılıp oğlan evine gelinceye kadar delikanlılar gelin alayının önüne geçerler, bahşiş isterler. Gelin geldikten sonra hemen inmez, kaynataya gelince vereceği eşyaları ve malları sayar. Bunlar tarla, inak gibi çeşitli arazi ve hayvanlardır. Gelin daha atın üzerindeyken kucağına bir oğlan çocuğu verilir. Bunun sebebi gelinin erkek çocuk doğurmasını istemesidir. Sonra kaynata tarafından gelin attan indirilir. Yere basınca “eli ekmekli olsun” siye koltuğuna buğdaya ekmeği kısıtırılır, eline bir bardak su verilir ve içeri alınır. Gelin yürüdükçe suyu yavaş yavaş döker. Böylece, varsa huysuzluklarının dışarıda kalacağına inanılır. Ekmekler dışarıda toplananlara dağıtılır. Bu da gelen misafirlere ekmek verilmesi içindir. Gelin odaya girince yaz da olsa kavla ateş yakılır. Bazı yerlerde gelin eve girerken yenge, gelinin girdiği kapıyı tereyağla yağlar. Bunun sebebi de “mutluluk, zenginlik olsun, geçimde sıkıntı olmasın” dileğidir. Gelinin koltuğundan çörekler geçirilerek dışarıdaki delikanlılarla dağıtılır. Bu çöreklerden yiyenin dişinin sızlamadığı inancı yaygındır.

Çeyizi gelinden önce eve getirilmiş ve döşenmiştir. Gelin gelince çeyiz odası yenge tarafından açılır.

Gerdek: Akşam olunca güveyi yeni elbiselerini sağdıcının evinde giyer ve camiye gider. Güveyi camide iken ayakkabısının biri arkadaşlarından biri tarafından saklanır ve sonra cemaatle eve gelinir, gelenlere şerbet ikram edilir ve iama dua eder. Güveyi babasının ve imamın ellerini öper. Damat arkadaşları tarafından yumruklanarak gerdeğe girer.

Sabahleyin yenge gelir, gelinin yatağını kaldırır. Bazı yerlerde gelin istenildiği gibi çıktıysa anasının evine beyaz bir yaşmak, aksi ise kara bir şey gönderilir. Daha sonra kadınlar gelini görmeye gelirler. Gelincik ufacık bir çocuk dahi gelse elini öper ve bir mendik hediye eder. Üç gün evden çıkmayan gelin ancak dördüncü gün suya gider. Her gidişinde de farklı bir elbise giyer. Gelin suya giderken eline mutlaka yeni bir testi verilir. Ayrıca çeşmede bir yerlere bir tarakla çakı saklanır. Gelin bunları arar, tarağı bulursa ilk çocuğunun kız, çakıyı bulursa erkek olacağı yorumlanır.

BALIKESİR'DE YAĞMUR DUASI

Günümüzde de varlığını devam ettiren bir gelenekte yağmur duasıdır. Balıkesir ve köylerinde yağmur duasıyla eskiden beri devam edegelen ve bu gün kısmen unutulmuş adet ve gelenekler şöyledir.

Halk, özellikle de çiftçiler yağmur yağmayışını iki sebebe bağlamaktadırlar. Mezara, kabrin içine ekmek atılması ve ayak yoluna musaftan bir parçanın atılması. Bu iki günah da genellikle kiremit ocağı işletenlere isnat edilir ve “gözleri kör olasıcalar, Allah çok sabırlı, çarpmıyor onları” denerek beddua edilir. Yağmur yağmayışını sebebini insanların inanç ve ibadete eksiklikleriyle açıklayanlar da vardır. Onlara göre “Allah amelimize göre veriyor, biz Allah’a kulluk yapmıyoruz ki o bize rahmet versin” demektedirler. Netice olarak işlenen günahlar ve ibadetteki eksiklikler, tanrının bir rahmeti olarak nitelendirilen yağmurun yağmamasının sebepleri olarak değerlendirilmektedir.

Yağmur duası katılanları itibariyle önemli bir tören olma özelliği gösterir. Eski devirlerde resmi bir mahiyet taşıması itibariyle bu törenlere müftü ve katı gibi resmi şahsiyetleri, okul çocukları ve hafız ve hocalar da katılırlarmış. Bu törenler de çocuklar ikişerli olarak dizilirler. Önlerinde güzel sesli bir hoca ya da hafız, arkada ise halk bulunurmuş. Önde bulunan hoca ve ya hafız ve hocalarda ilahi okurlar. Diğerleri de “Amin” diye bağırlarmış. Çocuklar bu sırada ellerini yağmur yağışına benzeterek yere doğru açarlarmış. Bu kabile yatırlara giderek dua ederler, onlardan yardım isterler, analarından ayrılmış kuzular, buzağılar getirilir bunların bağrışıp meleşmesinden Allah’ın rahmete gelmesini umarlarmış. Tören sonunda çocuklara yemek yedirilir ve şeker dağıtılmış.

Bu resmi nitelik taşıyan törenlerin dışında halkın kendi kendine gerçekleştirdiği yağmur duaları da vardır. Bunlardan birisi “kepçecik” törenidir. Buna göre anasının ilki olan bir çocuk kolları içeride olduğu halde eski bir hasırla sarılır, belinden bir iple bağlanır, başına bir tencere giydirilir. “Kepçe başı” denen bir çocuk “Kepçecik”i yedeğine alır, mahalle çocukları arasında ev eve dolaşırlar. Her gittikleri evde “Kepçecik” in başına su dökülür ve “Kepçecik” su döküldükçe silkelenir. Çocuklar evlerden yağ, tuz, un, bulgur, para, gibi şeyler toplarlar.

“Kepçecik”in başına su dökülürken ve çocuklar gezerken hep bir ağızdan ve belirli bir ahenkle şu sözleri söylerler.

Anasının ilki

Babasının tilki

Ver Allah’ım ver

Sellice yağmur

Altın araba

Gümüş tekerlek

Ver Allah’ım ver

Bir sürü yağmur

*Teknede hamur
Tarla da çamur
Ver Allah'ım ver
Sellice yağmur*

*Ekinle öldü
Sarardı soldu
Ver Allah'ım ver
Bir sürü yağmur*

Böylece bütün evler dolaşılır ve pek çok yiyecek toplanır. Daha sonra bu yiyecekler pişirilip bir yatırın başında yenir. Burada ağzı dualı bir kadın dua eder. Paralarda çocuklar arasında, “Kepçecik”e çok verilmek şartıyla paylaşılır.

Diğer bir uygulama da taşlarla ilgilidir. Yağmur yağması için yetmiş bir bin tane dere veya çakıl taşına özel bir dua okunur ve bu taşlar bir torba içinde denize veya akarsuya atılır. Böyle yapılıncı hemen yağmur yağarmış. Ve köylüler denize taşları bırakıp dönerken yağmaya başlayan yağmurdan ıslanırlarmış. Çoğu zaman yağmur çok fazla yağınca ise taşların denizden çıkartıldığı, bulunamadığı zaman ise mezarlardan birine ekmek bırakıldığı söylenmektedir.

Bazı köylerimizde ise yağmur duası hidrellez gününe veya ondan sonra gelen ilk Cuma gününe rastlamaktadır. Burada “kepçecik” töreninin arakasından bir yağmur halayı düzenlenir. Her evden un, bulgur, nohut, yağ gibi erzak toplanır. Sürü sahiplerinden de koyun kuzu alınır. Hayır günü bütün komşu köylere bildirilir. Civardaki bütün köylüler törene katılır. Yemekler bir su başından sabahtan hazırlanır. Cuma namazından sonra hayır yapılacak yatırın başına gelinir. Halk, yüzleri kibleye dönmüş şekilde dizilir. Eller toprağa çevrilmiş şekildedir. Hocalar dua ederler, halk da “amin” der. Daha sonra yemekler yenir. Yemek, genellikle sütlü çorba, keşkek, bulgur pilavı, etli nohut yahnisinden oluşur. Yemekten sonra tören biter ve herkes evlerine öner. Yağmur yağmazsa tören birkaç defa daha tekrarlanır. Yağmur duaları genellikle çiftçilerin ihtiyaç duyduğu ilkbahar sonları ile yaz başlarında yapılır.

PAMUKÇU BENGİSİ

Pamukçu'nun sadece Balıkesir ve Türkiye'de değil, bütün dünyada tanınması ünlü Bengi oyunu sayesinde. Bundan dolayıdır ki Pamukçu'da Bengi'nin ve bu oyunu adeta şiir gibi oynayan Bengicilerin çok özel bir önemi vardır.

Kelime anlamı “sonu olmayan, ebedi” demek olan benginin izlerini İslamiyet öncesi Göktürkler dönemine kadar götürmek mümkündür. Türk tarihinin ilk yazılı kaynakları olan Orhun Kitabeleri, Göktürkler tarafından ebedi taş anlamında “Bengü Taş” olarak adlandırılmıştır.

Bengi kelimesiyle ilgili olarak bir de rivayet vardır. Bu rivayete göre Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya gelirken düşmanlarıyla mücadele ederek, savaşarak vuruşa vuruşa gelmişler. Bu mücadele esnasında öldürdükleri düşmanın başında durur ve “BENGİ!...” diye nara atarlarmış. Bu durum bir gelenek halinde, yiğitlik gösterisi olan ünlü bengi oyununda sürdürülmüştür.

Atatürk ve Pamukçu Bengisi: Pamukçu'da düğünlerin, erfene sohbetlerinin ve Akpınar eğlencelerinin baş oyunu olan ve sadece Pamukçu köyünde oynanan bengi oyunu Türkiye Cumhuriyeti'nin banisi büyük Atatürk tarafından da çok beğenilmiştir.

24 Haziran 1934'te Atatürk'ü karşılayanlar arasında pamukçu Bengi Ekibi de vardı. İran Şahı Rıza Pehlevi ile beraber, İzmir üzerinden Balıkesir'e gelen Atatürk, tren istasyonunda Tefik Güngörmüş, Ahmet Atagün ve Necip Şengül'ün de içinde bulunduğu Bengi Ekibinin oyunuyla karşılanıyor. Ekibi ve oyunu beğendiği için huzurunda birkaç defa oynatıyor ve takdirlerini belirtiyor.

Atatürk'ün emriyle gezinin devamına da katılan ekip Balıkesir Belediyesi'nin tahsis ettiği araçla Çanakkale'ye gitmiş ve birkaç defa bengi oynamıştır. Bu gezi sonunda kendilerine 300 lira verilmek suretiyle Pamukçu'ya gönderilirler.

Aynı yıl daha sonraki bir tarihte ekip, Ali Hikmet Paşa'nın davetlisi olarak Küçük Çiftlik Parkı'nda gösteri yapmak üzere İstanbul'a gider. Pamukçu ekibinin İstanbul'da olduğunu duyan Atatürk, bütün oyuncularını Dolmabahçe Sarayı'na davet eder.

Bengi Ekibi'nin Yurtdışı Etkinlikleri: 1957'de kurulan Pamukçu Halk Oyunları Derneği Bengi Ekibi'nin ilk yurtdışı seyahati, Dr. Fazıl Küçük'ün davetiyle 1958 yılında Kıbrıs'ta gerçekleşti. Uçakla Lefkoşe'ye inen Bengi ekibi, Bursa Kılıç-Kalkan Ekibiyle beraber 19 Mayıs Bayramını kutlar. Her iki ekip de Kıbrıslı Türklerin büyük takdir ve hayranlığını kazanırlar.

1985 yılının Haziran ayında Akdeniz Vapuru'yla İstanbul'dan Marsilya'ya oradan da otobüsle Nis'e ve Kan Festivaline katılırlar. Daha sonra Brüksel'e geçen ekip, burada tertiplenen "Türk Gecesinde" başarı ile ülkemizi temsil ederler. Brüksel'e Bengi Ekibi ile Çorum'dan meşhur zurnacı Niyazi katılır.

Brüksel'de ki programdan sonra İtalya'ya geçen ekip Emperia şehrindeki askeri bayrama katılarak bütün Avrupa'ya sesimizi duyurur.

4-14 Kasım 1968 tarihleri arasında Monako'da düzenlenen "Dünya Turizm Cemiyetleri" kuruluşunun 70. Yılına iştirak eden Bengi Ekibi Prens Rainer ve Prenses Grace Kelly'in takdirlerini kazanırlar.

Turizm Bakanlığının izni ile katıldıkları ve büyük başarılar kazandıkları milletlerarası etkinliklerin sonuncusu, 1973 yılında gerçekleşen ve Tunus'ta düzenlenen Akdeniz Oyunlarıdır. Türkiye'yi bütün Avrupa ekipleri arasında başarıyla temsil eden Bengi ekibi burada 35 gün kalmıştır.

Yabancı devlet başkanlarından, ABD başkanı Eisenhower'ın Fransa Devlet Başkanı De Gaulle'ün ve Prens Hasan'ın karşılama töreninde hazır bulunan ekip, ayrıca üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Başbakan Adnan Menderes'in ve Başbakan Süleyman Demirel'in huzurunda oynamışlardır.

BALIKESİR YEMEKLERİ

Balıkesir halk mutfağı, yani mahalle yemekleri oldukça zengindir. Bu yemekler özellikle düğün, hayır gibi törensel mahiyetteki toplantılarda hazırlanmakta ve davetlilere sunulmaktadır. Bu yemekler, arasında tirit, börülce, sura, manav tarhanası, saçaklı mantı, keşkek, mafis, güveç, peynirli patlıcan, düğün çorbası, zerde gibi yemekler ile Balıkesir Kaymaklısı, hoşmerim, kalbura bastı gibi tatlılar dikkati çekmektedir.

Keşkek

Malzeme: 1 kg yağlı kemiksiz kuşbaşı koyun eti, 500 k göce (keşkelik buğday), 250 gr tereyağı, 2 kaşık salça, bir miktar tuz.

Yapılışı: Kulplu tava içersinde et ve üzerine göce konur. Üstüne çıkıncaya kadar su konur. Kaynamaya otutturulur. Pişmemiş veya suyu kalmamışsa soğuk su ilave edilir. Ezilecek kadar piştikten sonra büyük tahta kepçe ile dövülerek bulamaç haline getirilir. Tabaklara konduktan sonra bulamacın üzerine salçalı kızgın yağ gezdirilir.

Kapama

Mayasız undan yoğrulan hamur, böreklik gibi ince bir şekilde fayans üzerine açılır. 1 kg kıymanın içine 2 adet soğan çok ince şekilde kıyılır. Bunun için maydanoz, karabiber ve tuz katılıp beraber karıştırılır. Bu karışım belli büyüklüklerde parçalara ayrılır ve açılmış hamura serilir. Hamurlar yağlanmış bir tepsiye döşenir. Üzerine sıvı yağ ve tereyağı karışımı dökülür. Fırında 10-15 dakika kızartılır. Fırından çıkarıldıktan sonra sade olarak veya üzerine yoğurt dökülerek servis yapılır.

Metez

Hamur yoğrulur. Biraz büyükçe açılır. İçine soğanlı nar veya kıyma konur. Suda haşlanır. Tepsiye dökülür ve üzerine zeytinyağı dökülür.

Börölce

Börölce Türkiye’de daha ziyade Balıkesir’de yetiştirilen ve yemek çeşitleri yapılan bir sebzedir. Sallama ya da sıyrma da denilen bir haşlama salatasıdır. Haşlanmış börölcenin üzerine zeytinyağı veya koruk suyu ile döğölmüş sarımsaktan oluşan bir karşım ilave edilir ve servis yapılır.

Sarımsaklı

Bulgur, tavuğun haşlandığı suda haşlanır. Suyu çekilikçe su ilave edilir. Bulgur merhem gibi oluncaya kadar pişirilir. Biraz sulu bırakılır. Bulgur tepsiye dökölür. Üzerine didilmiş tavuklar dökölür. Sarımsak dökölür ve karıştırılır. Üzerine çiğ zeytinyağı gezdirilir. Bunun aslı tavşan eti ile yapılandır.

Kaymak Hamuru

Kaymak ocakta un ile helva gibi karıştırılır. Kaşıkla iz yapılarak kesilir ve ılık olarak servis yapılır.

Tirit

Tiritlik ekmek küçük küçük doğranır ve tepsiye dizilir. Üzerine tavuk suyu dökölür. Tavuk etleri ve haşlanmış tavuk konulur. Tereyağı kızdırılıp üzerine dökölür. Karabiber konulur. Tavuk haşlanırken içine domates konarak haşlanır. Tavuk suyunun biraz renk alması sağlanır. Tiritin yufkadan yapısını da vardır.

Tavuklu Manti

Hamur yoğrulur içi boş olarak dört tarafından bükölerek şekil verilir ve fırınlanır. Tavuk suyunda mantılar haşlanır. Üzerine tavuk etleri ve haşlanmış nohot dökölür. Daha sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökölür. Tereyağ kızdırılır üzerine dökölür. Çeşitli baharatlarla (nane, pul biber) servis yapılır.

Balıkesir Kaymaklısı

1 kg un, 300 gr tereyağı, 6 yumurta, 1 kg tuz, 700 gr kaymak, 2 kg şeker, üstüne gelinceye kadar su.

Un hamur tahtasına elenir, ortası açılır. Tereyağı ve süt konup karıştırılır. Yoğrulur. Dinlendirildikten sonra iki parçaya bölünüp yağlı bir tepsiye konur. Her bir yufkanın kırılmaması için elle su serpilir, diğer 6 yufkada, diğer yağlı bir tepsiye yerleştirilir. Fırında ve mangalda pişirilir. Alt kısımları kızarıncaya iki tepside ateşten indirilir. Birinci tepsideki yufkaların üst yufkası üzerine bolca kaymak yayılır. Kümeler halinde de konabilir. Diğer tepsideki yufkaların alttaki kızarmış tarafı üste gelmek üzere birinci tepsideki kaymakların üzerine kapatılır. Ilık halde reçel şurupları koyulduğunda şerbet soğuk hamur üzerine gezdirilerek dökülür, kapak kapatılır. Soğutulduktan sonra baklava dilimi şeklinde kesilir, servis yapılır.

Höşmerim

1 kg tuzsuz peynir tencereye konur. İçine bir çay kaşığı kabartma tozu atılır. İçine iki yumurta sarısı, çalkanarak ilave edilir. Hafif ateşte karıştırarak yağ çıkıp bal rengi sarısına bürününce kadar bir saat pişirilir. Kıvama gelmiş olan peynire 250 gr. İrmik, 10 gr. Un, 1 kg toz şeker ilave edilir. Şeker eriyip yağ salana kadar bir süre karıştırarak pişirilir. Soğutulularak servis yapılır.

BALIKESİR'DEKİ TARİHİ CAMİLER

ZAĞNOS PAŞA CAMİİ: M. 1464 yılında Osmanlı vezir ve komutanlarından Zağnos Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kare plânlıdır. Kesme taştan yapılmıştır. Ortada dört ayak üzerine oturtulmuş merkezi bir kubbe etrafında dört adet köşe kubbesi ve aralarında yarım daire tonozlar yerleştirilerek yapılmıştır. Merkezi kubbe 1897 depreminde yıkılmış, 1902 tarihinde yeniden yapılmıştır. Kapı üzerinde Kelime-i Tevhid Ebced hesabı ile ilk inşaat tarihi olan H. 865 M. 1464 tarihi okunmaktadır. Cami avlusunda türbe, hazire ve şadırvan bulunmaktadır. 07.02.1923 tarihinde Atatürk bu camide ünlü hutbesini okutmuştur.

YILDIRIM CAMİİ (ESKİ CAMİ): M. 1388' de Yıldırım Beyazıd tarafından yaptırılmıştır. Balıkesir'de Osmanlılar döneminden kalma en eski eserdir. Avlusunda 12 odadan ibaret medrese ve bir şadırvan bulunmaktadır.

YILDIRIM KÖPRÜSÜ: M. 1389.

TAHTALI CAMİ: M. 1452.

KASAPLAR CAMİİ: M. 1649' da ilk onarımı bilinmektedir.

ŞEYH LÜTFULLAH CAMİİ: M. 1429' da inşa edilmiştir. M. 1952'de onarılmıştır.

İBRAHİM AĞA CAMİİ:

HACI ÖMER (MARTLI) CAMİİ: M. 1571.

HACI ALİ (ALİBEY) CAMİİ: M. 1356' da Süleyman Paşa ile birlikte Rumeli'ye geçen Karaoğlan tarafından yaptırılmıştır. 1908' de onarılmıştır.

İBRAHİM BEY CAMİİ: M. 1466 ilk defa Mehmet Çelebi tarafından yaptırılmıştır.

SEFERAĞA (HACI SEFER) CAMİİ: H. 1314' de yapılmıştır.

VİCDANİYE CAMİİ: H. 1313' de halk tarafından yaptırılmıştır.

EMİNAĞA CAMİİ: M. 1897' de Sultan II. Hamit zamanında yapılmıştır.

ÇINARLI CAMİİ: Balıkesir'deki tek üç şerefeli camiidir. M. 1905' de Ethem Efendi tarafından yaptırılmıştır.

ALACA MESCİD CAMİİ: Son onarım tarihi M. 1911 olarak bilinen Mescid Kurtuluş Savaşı'nı başlatan Reddi İlhak, Kuvay-i Milliye Hareketi'nin ilk kararlarının alındığı (1919) yer olması nedeniyle çok önemlidir.

UMURBEY CAMİİ: M. 1413' de Hacı Umurby tarafından yaptırılmıştır. 1925'd onarılmıştır.

YEŞİLLİ CAMİİ: M. 1786' da Mustafa Çelebi Bin Ali tarafından yaptırılmıştır.

HAMİDİYE CAMİİ: M. 1898'de Sultan II. Abdülhamid zamanında yaptırılmıştır.

HACI KAYA CAMİİ: M. 1863' de yapılmış, 1907' de onarılmıştır.

ÇIRPILI CAMİİ:

KIRIMLILAR CAMİİ: M. 1907' de Kayrabey adında bir zat tarafından yaptırılmıştır.

MECİDİYE CAMİİ: H. 1327' de halk tarafından yaptırılmıştır.

NAMAZGAH: M. 1434 Balıkesir Lisesi'nin bahçesinde yer alan bina lise yapılırken yıkılmıştır. Karesi Beyliği zamanında Cuma ve bayram namazları kılınmak üzere yapılmış ve bu işlevini 1915 yılında kadar sürdürmüştür. Seyyah İbn-i Batuta'nın seyahatnamesinde anlatılmaktadır. (1304-1369).

BALIKESİR MERKEZİNDE BULUNAN HAZİRE VE MEZARLAR

ZAĞNOS PAŞA HAZİRESİ: Zağnos Paşa'nın aile mezarlığıdır, torunlarına ait on adet mezar taşı bulunmaktadır. Kitabelerden; Sinana Paşa, Hacı Ahmet Bey, Hanım, Hacı İlyas Bey, İsmail Bey, Hacı Abdülkadir Bey, Sinan Bey, Hacı İlyas Bey ve Hatice Hanım Gülban Hanım'a ait olanlar vardır.

ZAĞNOS PAŞA TÜRBESİ: Zağnos Paşa'nın mezarının bulunduğu kubbeli ve sekiz köşeli yapıdadır. Paşa 1462 yılında vefa ettikten sonra yapılmıştır.

AYAK DEDE MEZARI: Cengiz Topel caddesinin ortasında, tek mezar durumundadır. Yürüyemeyen çocuklar çevresinde yürütülür.

PİR ALİ EFENDİ MEZARI: Türbesi Başçeşme mezarlığındadır. İmam Birgivi'nin babasıdır. Müderrislik yapmıştır.

ŞEYH LÜTFULLAH MEZARI: Hacı Bayram Veli Tarikatı'ndan Şeyhe Lütfullah'ın ailesinin ve müridlerinin mezarlarının bulunduğu hazire aynı isimli camiinin bahçesinde bulunmaktadır.

KARESİ BEY TÜRBESİ: M. 1336 tarihinde Karesi Bey tarafından yaptırılmıştır. Mimari değil, tarihi değeri bulunmaktadır.

HAYRETTİN EFENDİ TÜRBESİ (ÜÇPINAROĞLU): Kayabey Camii Bahçesi'nde bulunmaktadır. Hakkından kesin bir bilgi yoktur. H. 978 Mahmud Bey'e ait olduğu söylenmektedir.

SİNAN EFENDİ (KIZ DEDESİ) TÜRBESİ: Kız dedesi olarak anılmaktadır. 15. yy.'da devrin bilginlerinden Sinan Efendi tarafından yaptırılmıştır. Altı köşeli yapıdır.

PAŞA SULTAN TÜRBESİ: Türk klasik türbe tipindedir. M. 1472' de yapılmıştır. Emir Sultan'ın halifelerindendir. Karacaoğlan Camii'nin yakınındadır.

SALİH DEDE MEZARI: Cumartesi Pazar içinde bulunan tek mezarın hakkında bilgi bulunmamaktadır.

ALİ ŞUURİ EFENDİ MEZARLIĞI: Müftü Ali Şuuri Efendi ve ailesinin mezarları bulunmaktadır. Kendisi tarafından kurulan Dar-ün Nafia adındaki medresenin (Şimdiki Ali Şuuri İlkokulu) Avlusunda olan hazine bu gün yol kenarında kalmıştır.

ASRİ MEZARLIK: Balıkesir'in kuzeyinde yer alır. İçinde Şehitlik ve Atatürk Parkı'ndaki mezarlıktan getirilen önemli kitabeli mezar taşlar bulunmaktadır.

BALIM SULTAN TÜRBEŞİ: Bir fethinde Geyikli Baba ile birlikte bulunduğu bilinmektedir. Türbesi, Dink iler Mahallesi'nde bulunmaktadır.

HASAN BABA TÜRBEŞİ: Aynı isimdeki çarşının içinde bulunan mezar ve çeşmedir. Halk arasında Hasan Baba, Balıkesir'in manevi koruyucusu olarak bilinmektedir.

ÇIRPILI DEDE TÜRBEŞİ: Kesin bilgi bulunmamaktadır. Genellikle Hıdrellez sabahı ziyaret edilip dilekte bulunulur.

FATMA SULTAN TÜRBEŞİ: Zağnos Paşa'nın ilk eşi Fatih Sultan'ın ablası ile kızı Sitti Hatun'a ait olduğu söylenmektedir. Şu anda sadece temelleri bulunmaktadır.

KARAMANİ MEHMET EFENDİ MEZARI: Sultan Yıldırım Beyazdı Han zamanında müderrislik yapmıştır. Reis- l Ulema olmuştur.

BALIKESİR'İN İLÇELERİNDE BULUNAN HAZİRE VE MEZARLAR

- ESKİ MEZARLIK- BADIRMA / TEKKE CAMİİİZİRESİ – BADIRMA
- HACI YUSUF EFENDİ – BANDIRMA / TEK MEZAR EDİNCİK
- ULUPAŞA KIZ DEDESİ TÜRBEŞİ – EDİNCİK / HASAN EFENDİ MEZARI – EDİNCİK
- İŞIK PINAR MEZARLIĞI – EDİNCİK / ULU PAŞA KIZ DEDESİ TÜRBEŞİ – EDİNCİK
- ESKİ MEZARLIK – BİGADİÇ / BAYRAKBABA TÜRBEŞİ – BİGADİÇ
- İSKELE DEDESİ (KARESİ DEDESİ) - BİGADİÇ / MUHİTTİN RUMİ TÜRBEŞİ – BURHANİYE

- **KAPTAN DEDE TÜRBEŞİ** - BURHANIYE / **MEMİŞ CAMİİ HAZİRESİ**
- BURHANIYE

- **ASKER MEZARI** - BURHANIYE / **PAZARLIK CAMİİ HAZİRESİ** -
EDREMİT

- **EMİNAĞA CAMİİ** - EDREMİT / **KURŞUNLU CAMİİ HAZİRESİ** -
EDREMİT

- **ŞEHİTLİK** - ERDEK / **SEYİD GAZİ MEZARI** - ERDEK

- **TEK MEZAR (TIRNOVA CAMİİ MEZARI)** - GÖNEN / **TÜRYAKİ**
DEDE MEZARI - HAVRAN

- **YİĞİTLER CAMİİ HAZİRESİ** - MARMARA / **İNEBEY TÜRBEŞİ**
İŞIKLAR KÖYÜ - KEPSUT

- **ESKİ MEZARLIK SULTANÇAYIR KÖYÜ** - SUSURLUK / **ESKİ**
MEZARLIK ÖMERKÖY - SUSURLUK

- **YAHYA KÖY TÜRBEŞİ** - SUSURLUK / **BARAK BABA** - BİGADIÇ

BALIKESİR MERKEZİNDEKİ ANITSAL TEK YAPILAR

- **BALIKESİR LİSESİ BİNASI** : 1896 YILINDA Balıkesir Sultan-ı İdadisi
adıylı hizmete başlamış olup, bu gün aynı bina Balıkesir Mim. Fakültesi olarak hizmet
vermektedir.

- **GAZHANE BİNASI**: M. 1378 yılında inşaa edilmiş, İnebey tarafından
yaptırılmış olması muhtemeldir. Selçuklu mimarisi tarzındadır. İmaret olarak
kullanılmıştır. Bu binanın bir tünelle yıldırım Camii Bahçesi'ndeki Medreseye
bağlandığı söylenmektedir.

- **GÖĞÜS HASTALILARI HASTANESİ:** 1942 yılında yanan Balıkesir Devlet Hatanesi'nden sonra, 1945 yılında inşa edilmiştir.

- **GURABA HASTANESİ:** 1895 yılında yapılmıştır. Sultan Abdülhamid zamanında halkın bağışlarıyla hastane olarak yapılmıştır. Yeni hastane yapıldıktan sonra sürekli okul olarak hizmet vermiştir.

- **GAZİ İLKOKULU:** Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmıştır. Ankara'daki Eski Meclis binası ile Ziraat Bankası Genel Müdürlük binasının mimari tarzındadır.

- **ESKİ KIZ MESLEK LİSESİ:** (Uhuvet Mektebi) 1910 yılından yapılmıştır. Kız öğretmen Okulu olarak hizmet vermiştir. Halen Öğretmen Sağlık Evi olarak kullanılmaktadır. II. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlılar arasında hürriyet ve azınlıklar arasında kardeşliğin sağlanması şerefine açılmıştır.

- **SAAT KULESİ:** 1843 yılında Silistre Valisi Girid-i Zade Mehmet Paşa tarafından yapılmıştır. 1897 yılındaki depremde yıkılmış, 1901 yılında Ömer Bey tarafından tekrar yapılmıştır. 1962 yılında kitabesi onarım görmüştür. Orijinal kula Galata Kulesinin modelinde olup temelleri toprak altında kurmaktadır.

- **PAŞA HAMAMI:** M. 1491 yılında Zağnos Paşa tarafından yatırılmıştır. Türk klasik çifte hamamı tarzında yapılmıştır. Günümüzde de hizmet vermemeye devam etmektedir.

- **TEKEL BİNASI:** Cumhuriyet II. dönem yapılarındandır. Teke Müdürlüğü olarak hizmet vermektedir.

- **ESKİ ZİRAAT BANKASI BİNASI:** Ziraat Bankası binası olarak yapılmıştır. 20. Yüzyılın ilk yarısı taş yapı örneğidir. 1909 yılından banka Müdür Faik Bey tarafından Sultan Reşat döneminde yaptırılmıştır.

- **PAŞA KONAĞI:** Ahşap işçiliğinin en önemli örneklerinin sergilendiği bir Türk evidir. Halen kullanılmaktadır.

- **ESKİ BELEDİYE BİNASI:** 1800'lü yılların sonunda varolduğu bilinen ahşap yapı önemli tarihi toplantılara mekan olmuştur. 1947-1988 yılları arasında Belediye hizmet binası olarak kullanılmış olup, bundan sonra Kuvay-i Milliye Müzesi olarak hizmet vermektedir.

ÇEŞMELER

- **HACI HÜSEYİN AĞA ÇEŞMESİ:** 1902 Hacı Hüseyin Ağa Vakfı tarafından yaptırılmıştır.

- **SÜLÜKLÜ ÇEŞME:** M. 1723.

- **FATİ ÇEŞMESİ:** M. 1741.

- **ADİL EFENDİ ÇEŞMESİ:**

- **NEZAFET ÇEŞMESİ:**

- **MEMİŞ HACI AHMET ÇEŞMESİ:**

- **MIZIKA ÇEŞMESİ:**

- **HASAN BABA ÇEŞMESİ:**

- **SIRA ÇEŞMELER:** 1926 İbrahim Bakır Efendi ve İsmail Ağa'nın hayratıdır.

- **HABİBE SULTAN ÇEŞMESİ:** M. 1859 Ali Şuuri Efendi'nin hanımı kendi ismiyle yaptırmıştır.

- **ÇATAL SOKAK ÇEŞMESİ:**

- **UMURBEY ÇEŞMESİ:**

- **EMİR SOKAK ÇEŞMESİ:** M. 1598

- **II. KOLORDU ÇEŞMESİ:** 1924 yılında Ali Hikmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

- **KURTULUŞ ÇEŞMESİ:** Balıkesir Belediyesi tarafından ilimizin düşman işgalinden kurtuluşu şerefine yapılmıştır. Önceden belediyenin bahçesinde iken sonradan Ali Hikmet Paşa Meydanına taşınmıştır.

ŞADIRVAN (MEYDAN ÇEŞMESİ): 1895 yılında yanan yeni çarşının girişinde inşa edilmiş, şuanda orijinal yerinde olmayıp Anafartalar Caddesi üzerindedir.

- **ŞERİFE HANIM ŞEÇMESİ:** Bandırma

- **HAYDAR ÇAVUŞ ÇEŞMESİ:** Bandırma

BALIKESİR KUVÂ-Yİ MİLLİYE MÜZESİ

BİNANIN TARİHÇESİ: Kuva-yi Milli Müzesi oluncaya kadar, Eski Belediye Binası olarak kullanılan bina, 1840 yılında Karesi Sancağı Defterdarı Giridizade Mehmet Paşa'nın konağı olarak yaptırılmıştır. 1800' lü yıllarda bir yangın sonucu yansımaya yerine torunu Halit Paşa şimdiki Konağı inşa ettirmiştir. Konak, Kurtuluş Savaşı esnasında önemli hizmetlerin verildiği bir mekan olmuştur.

15 Mayıs tarihinde İzmir'in işgali akabinde, 16 Mayıs'da Balıkesirlilerin toplanarak silahlı mücadele kararının alındığı ve Kuva-yi Milliye ateşesinin parladığı bu bina uzun yıllar II. Kolordu Komutanlığı'na Ali Hikmet Paşa'ya da karargah vazifesi görmüştür. İzmir Şimal Cepheleri Heyeti'nin çalışma merkezi olmuştur. Konağın eklentileri içinde bulunan ve 1913 yılında "Okuma Yurdu" olarak açılan ve yine 18 Mayıs 1918'de "Milli Mücadele Tarihimiz Kitaplığı" olarak hizmete giren binada 6 Şubat 1923 tarihinde İlimiz'e ilk gelişlerinde Büyük Atatürk de misafir edilmiştir.

KUVA-Yİ MİLLİYE MÜZESİ: Müze açma çalışmaları oldukça eskiye dayanan ilimizde yukarıda da belirtildiği gibi İlimizin Milli Mücadele çalışmalarına karargahlık etmiş Eski Belediye Binasının, Müze olarak açılması düşüncesiyle İlimiz Belediyesinin 27.06.1958/72 ve 21.02.1986/415 sayılı Meclis Kararıyla, içinde Okuma Yurdu Binası'nın da bulunduğu Eski Belediye Binası kompleksinin süresiz kullanım hakkı Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler Genel Müdürlüğü'nde devredilmiş ve bu konuda Balıkesir Belediye Başkanlığı arasında protokol imzalanmıştır.

Daha sonra 1987 yılında ilimizde Müze Müdürlüğü'nün teşekkül ettirilmesi ile restorasyon çalışmaları daha da hızlandırılmış ve aynı zamanda, teşhirlik eser toplama çalışmaları sürdürülerek, 6 Eylül 1996 tarihinde, ilimizin Kurtuluş gününde hizmete açılmıştır.

İki kata yayılan seksiyonlarından oluşan Kuva-yi Milliye Müzesi'nin zemin katında; Balıkesir Kuva-yi Milliyesinin kurulmasında öncülük etmiş 41 Bayrak Adam'ın aldıkları yazılı kararlar, yapılan 5 adet Kongrenin kararları, bu kahramanların zati eşyaları, fotoğrafları sergilenmektedir. Müzenin ikinci katında ise, ilimizde ortaya çıkan Arkeolojik eserler ile yöresel etnoğrafik eserler sergilenmektedir. Türkiye için bir ilk olan ve Balıkesir Fotoğraf Müzesinin temelini oluşturan "Eski Fotoğraf Makineleri" bölümü de müzenin ikinci katındadır.

İLİMİZDE CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAPILAN ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI

ARKEOLOJİK KAZILARI

1. Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi adına Prof. Tahsin ÖZGÜÇ tarafından 1944 yılında, Yeniköy Ovabayındır, Kepsut, Bigadiç ilçelerinde yapılan Tunç Çağ Yortan Kültürünü araştırma kazıları ile Kurt BİTTEL'in 1934 yılında aynı yerlerde yaptığı yüzey araştırması,

2. Aynı Fakülte adına Prof. Kılıç KÖKTEN tarafından 1949 yılında İvrindi, Havran'da Prehistorik Çağ mağara yerleşimleri kazıları.

3. Aynı Fakülte adına Doç. Prof. Ekrem AKURGAL tarafından 1951-1955 yılları arasında yapılan Aksakal-Ergili, (Aka, Frig, Pers dönemlerini yansıtan) Höyükte ve Aksakal Tümülüslerinde yapılan kazılar.

4. Aynı Fakülte adına, Doç. Prof. Ekrem AKURGAL tarafından 1968-1971 yıllarına yapılan Ergili-Daskleion Kösemtuğ Tümülüsü ve Erdek-Kyzkos Antik Şehri kazıları.

5. Erzurum Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi adına Prof. Abdullah YAYLALI tarafından 1989 yılından beri yapılan Erdek-Kyzkos Antik şehri ile burada bulunan Roma Dönemi Hadrian Tapınağı kazısı halen devam etmektedir. Buradan çıkan 134 adet mermer heykel, sunak, mimari parça, mezar steli Erdek eser deposunda bulunmakta olup antik şehre ait önemli eserler ile İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Bursa Müzesinde sergilenmektedir.

6. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, adına Prof. Tomris BAKIR-AKBAŞOĞLU tarafından 1988 yılında başlatılan ve halen devam eden Ergili-Daskleion Antik şehri kazısı. Kazıdan 200 adet eser çıkmış olup bunlar içinde mezar stelleri, mimari parçalar, Frig yazılı kitabeler, mühürler, ağırşaklar, phalloslar, altın Pers sikkeleri, M.Ö. 5-4. Yy. Çivi yazılı belge, ithal Attika seramiği kaplar, bulunmaktadır.

7. Müze Müdürlüğü ile Oxford Üniversitesinin 1997 yılında birlikte yaptığı Ayvalık-Altınova-Yeniyeldeğirmen-tepe Höyüğü Kazısı, Tunç Çağa ait kemik iğne-bız, mermer, idol, pişmiş toprak kap ve ağırşaklar çıkmıştır.

8. Müze Müdürlüğü ile İstanbul Üniversitesi Sualtı Bilimleri Bölümü'nün 1998 yılında ortak yaptığı Marmara İlçesi, Sualtı kazısı 13. Yy. Bizans gemisi batığının çıkarılması amaçlanmaktadır. Geminin Amfora (toprak testi) yükünden bu yıl iki adet çıkarılmıştır.

YÜZEY ARAŞTIRMALARI

1. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi adına Prof. Mehmet ÖZDOĞAN ve ekibinin 1989 yılında ilimizde yaptığı yüzey araştırmasıdır. Rapor olarak yayınlanmıştır.

2. Dr. Nurşin ASGARİ tarafından Marmara İlçesi, Saraylar Beldesi, Antik Prokonnesos kenti mermer ocaklarında yaptığı yüzey araştırmasıdır. Yirmi yıldır sistemli olarak süren çalışmalar sonucu buradaki mermer ocaklarının Roma Döneminden başlayarak çalıştırıldığı, çıkarılan mermerlerin işlenerek yarı mamul hale getirildiği ve buradan gemilerle Roma ve Costantinepol'e ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Defolu malların ocak sahasına atılmasıyla bugüne taşınan eserler yeni ocak çalışanları tarafından çıkarılarak toplanmakta ve Saraylar Açık hava Galerisinde sergilenmektedir. Çıkan eserler arasında mermer sütunlar, heykeller su olukları, kiremitler, su boruları, sunaklar, kaseler vs. bulunmaktadır.

3. Edirne Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, adına Doç. Dr. Engin BEKSAÇ tarafından 1996-1998 yılları arasında yapılan yüzey araştırması, Burhaniye-Ayvalık İlçelerini kapsamaktadır. Bugüne kadar Tunç çağına ait pişmiş topraktan taş ağırşak mutfak, kapları taş ağırşak ve el baltaları ele geçmiştir.

4. Müze Müdürlüğü ile İstanbul Üniversitesi'nin ortaklaşa yaptığı 1996 yılı Savaştepe Bölgesi yüzey araştırması sonucunda bugüne kadar varlığı bilinmeyen dört adet Erken Tunç Çağı Höyük bulunmuştur.

KURTARMA VE SONDAJ KAZILARI

1. 1980-1990 yıllarında yapılan Altınoluk nekropolü kazısında 200 civarında M.Ö. 5-4 yy. ait pişmiş toprak Lekitos, Pelike, Kiliks, Kantaros, figürin ile bronz ev süs eşyası bulunmuştur.

2. 1996 yılında yapılan Güre Beldesi Sondajı kazısı sonucunda M.S. 9 yy. ait kilise ile taban döşemesi altında çıkan Roma dönemi mezarlardan cam ev ve süs eşyaları ile bronz sikkeler bulunmuştur.

3. 1992-1996 yılları arasında Ayvalık İlçesi, Alibey Ardaası, III. Derece Arkeolojik Sit alanında dört adet sondaj kazısı yapılmıştır.

4. 1994-1998 yıllarında Erdek İlçesi, III. Derece Arkeolojik Sit Alanında üç adet sondaj kazısı yapılmış bir adet Roma dönemi lahit bulunmuştur.

İLİMİZİN ÖNEMLİ ANTİK KENTLERİ

KYZİKOS: Miletliler tarafından kurulmuş olup Propontis bölgesinin en eski İon kentlerinden biridir. Kyzikos ören yeri arkeolog olmayanlar için şu anki görüntüsü ile ilgili çekici değildir. Sık makillerle kaplı Kapıdağ eteklerinde yer alan antik kente ait kalıntılar gözlerden saklıdır. Thessalia'dan gelerek eski Ayılar Dağı (Arkton oros) olan Kapıdağ'ın güneyine yerleşen Dolion'lar tarafından kurulmuş olan şehir ilk kralları Kyzikos'un adını almıştır. Bir süre Pelazglar tarafından işgal edilmiş, M.Ö. 8 yyç da Milletos'lular, Lidyalılar, Persler, Ispartalılar, ve Atina'nın boyunduruğunda kalmış Büyük İskender ve Roma İmparatorluğu tarafından desteklenerek parlamıştır. En son 1339 yılında Osmanlı egemenliğine girmiştir.

Bandırma ve Erdek körfezlerinin birleştiği kıyılardan başlayarak kuzeye Kapıdağ eteklerine doğru yayılan şehre ait kalıntılar yaklaşık 11 km² lik bir alana yayılmaktadır bugün sadece tonozlu temelleri ile etrafa dağılmış mimari parçaları bulunan Hadrian Tapınağı ise şehrin Roma dönemindeki ihtişamı hakkında fikir vermektedir. Aristiades'e göre bu ünlü tapınak üç katlıdır yapı elemanlarına göre şu anda Anadolu'daki en büyük yapıdır (sütun çapları 2.17) m) Zeus Kültüne adanan tapınakla Zeus ile birlikte imparator Hadrian tanrılaştırılmıştır. M.S. 123 yılındaki büyük depremde yıkılan tapınak M.S.169 yılında ibadete açılmıştır. 1435 yılında bölgeyi gezen Cyriakos'un çizimlerinden o tarihte tapınağın yarısının ayakta olduğunu anlamaktayız. Sonraki dönemlerde tapınağa ait mermerler alınarak Ayasofia Kilisesi'nin yapımında ve Bursa'nın Osmanlı Başkenti olmasından sonra da şehrin çeşitli yapılarında kullanılmıştır. Bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bu antik kente ait önemli mermer eserler bulunmaktadır.

Antik kent sınırları içerisinde Osmanlı dönemine ait izler taşıyan tek yer Seyitgazi Yarımadası ile burada bulunan Seyitgazi Türbesi'dir.

DASKLEİON: Aksakal Beldesi, Ergili köyü sınırları içerisinde Manyas Gölü kıyısında yer alan bu antik kentlerinden biridir, burada ilk bilimsel kazılar 1952 yılında başlamış ve 1955 yılına kadar sürdürülmüş olup daha sonra 1988 yılında yeniden başlayarak Prof. Tomris AKBAŞOĞLU tarafından halen devam edilmektedir.

Bugünkü verilere ve 1989 yılında yapılan yüzey araştırmalarına göre Neolitik ve Tunç Çağı, dönemlerinde iskan görmüş daha sonra Lidyalılar, Persler, Akalar ve Romalılar tarafından olmak üzere sürekli yerleşilmiştir. Daskyleion çevresinde ele geçen çok sayıda M.Ö. 5-4 yy ait yazılı belgeden dönemin kültürüne ait değerli bilgiler edinilmiştir. Bunların bir kısmı yayınlanmış olup diğer bilgiler de yayınlandığında kentin tarihçesi hakkında daha detaylı bilgilere sahip olunabilecektir. Şehir çevresinde bağcılığın yoğun olarak yapıldığı ve buna bağlı olarak bir Dionizos kültürünün varlığı anlaşılmıştır. Şehirde ayrıca yoğun olarak yapıldığı ve buna bağlı olarak bir Dionizos kültürünün varlığı anlaşılmıştır. Şehrin yakınında soylulara ait anıt mezarlardan olan Kösem Tuğ, Aksakal ve Eşen Tümülüsleri de diğer önemli buluntuları olarak karşımıza çıkmaktadır.

HİSARKÖY-ANCHİRAUS: Bigadiç ilçesinin kuş uçuşu 15 km kadar doğusunda yer alan Hisarköyün özellikle Roma döneminde yoğun iskan gördüğünü buradaki doğal sıcak su kaynaklarından en iyi şekilde faydalandığını anlamaktayız. Ele geçen Epigrafi buluntulardan burada Herakles Kültürünün var olduğu anlaşılmaktadır.

PROKONNESOS: Marmara adası'nın kuzeyinde Saraylar köyü çevresinde bulunan Antik mermer ocakları ile ünlü bu şehirde antikçağdan günümüze kadar mermerin ham madde olarak çıkarılması ve yarı mamul hale getirildiğinin anlaşılması için 1970 yılından beri çalışmalar yapılmaktadır. Ocaklardan elde edilen yarı işlenmiş malların çoğunluğu, Lahitler, Lahit kapakları ve mimari elemanlarıdır. (Sütun gövdeleri, sütun kaideleri, iyon ve korint başlıklar, postamendler) antik mermer ocakları Saraylar Köyü çevresinde çok geniş bir alana yayılmışlardır. Özellikle Roma ve Bizans

dönemlerinde burada yarı işlenmiş hale getirilen malzemeler gemilerle İtalya'ya ve İstanbul'a gönderilmekte idi. Özellikle geç antik çağda Kostantinepolis için yaptırılan anıtlar ile şehirdeki önemli binaların mermerleri Saraylar'dan temin edilmekte idi. Saraylar'da ele geçen bu malzemeler herkes için olmasa da özellikle arkeologlar için bazı arkeolojik eserlerin hem maddeden mamul maddeye dönüştürülmesi hakkında net bilgiler veren önemli belgelerdir.

ANTHANDROS: Bugünkü Balıkesir ili, Edremit ilçesi, Altınoluk Beldesi'nin 4 km doğusunda da (Kaz) Dağı'nın eteklerinde Pelasgalar tarafından kurulmuş antik bir kenttir. Adramytion (Edremit/Assos (Behramkale) yolu üzerinde askeri bakımdan stratejik bir konuma sahiptir. MÖ. 7 yy'da kurulduğu sanılmaktadır. Çok yakınında bulunan Assos'un MÖ 2 bin yıllarına kadar inen tarihinden iskan görmüş olabileceğini söylememiz mümkün olabilir. Çünkü Edremit Körfezi'nin kuzey stratejik ve coğrafi özellikleri nedeniyle çok eski çağlardan beri insanoğlunun vazgeçemediği bir bölge olmuştur.

Antik yazar Strabon Leleg kavminin Bababurnundan (Lekton)(İda Dağı'na kadar olan bölgede yerleştiklerini belirtmektedir. Önce Thrakialı Mysialıların yerleştiği bilinen bölge MÖ. 7. Yy'da Limni üzerinden gelen Aioller tarafından iskan edilmiş olup Pelasgaların bu tarihte Anthandros'a yerleştiğini antik kaynaklardan öğrenmekteyiz. Anadolu'da araştırmalar yapan Henri Kiepert kitabında Anthandros'un Altınoluk-Avcılar arasında Yarmataş olarak bilinen 215 m rakımlı tepede akropolünün bulunduğunu ve doğuya doğru kentin yayıldığını belirtmektedir. Heredot ise Anthandros'un varlığını yazan ilk kişidir.

Tarihteki Batı Anadolu isyanından (MÖ.499-494) sonra Pres Kralı Dareios'u komutanı Otoneis'in Anthandros'u zaptettiği, Ksarkises ordusunun Yunan seferine giderken kendin yanından geçtiğini, Anthandros'un bir bir Pelagos kenti olduğunu Heredot'tan öğrenmekteyiz.

Kiepert'in tanımladığı Anthandros kayalık bir tepe üzerinde olup, ormanla kaplı, yüksek duvarlar ile çevrilidir.

Antik kente ait izler denize kadar inmekte, çevrede kayalara oyulmuş lahit tekneleri, sarnıçlar bulunmakta olup, Arkaik, Klasik, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait çok miktarda seramik (gündelik yaşamda kullanılan kap-kaçak parçaları) buluntu bugün hala yüzeyde görülmektedir. Şehirle ilgili önemli buluntular veren nekropol (mezarlık) yaklaşık km daha batıda inşaat çalışmaları sırasında ortaya çıkmış olup yapılan kazılar sonucunda MÖ. 5-4 YY ait çok önemli buluntular ele geçirilmiştir. Arazinin eğiminden istifade edilerek üstüste iki ve üç katlı olarak oturtulan lahit mezarlar denizden kuzeye doğru yükselen tepenin eteğinde yerleştirilmişlerdir.

Mezar buluntuları arasında çok miktarda müzelik değerde pişmiş topraktan insan figürleri, büstler, kuklalar, alabastron, lekytos, amphoriskos, kyliks, kase (değişik kap biçimleri), hayvan figürleri ile bronzdan bilezik, yüzük, küpe, ayna, stregilis gibi eşyaların yanından altın ziynet eşyaları ile cam süs eşyaları ile kaplar sağlam biçimde ortaya çıkmıştır. Ayrıca bronzdan ölü kül kapları ve kepçeler, mermer kaplar, mezar taşları da buluntular arasındadır.

Pişmiş toprak kaplar MÖ 6,5,4 yy'la tarihlenmekte olup ele geçirilen sikkelerde MÖ 550-440 ile MÖ 2. Yy'la tarihlenmiştir.

Antik kentten şu ana kadar ortaya çıkan önemli buluntu olarak MS 1. Yy'la tarihlenen roma dönemi taban mozağını söyleyebiliriz. Kaçak kazılar, sonucu ortaya çıkan söz konusu taban mozayığı ve civarında Altınoluk Belediyesi'nin desteği ile yapılacak kazı çalışmaları ile Anthandros'un tarihi kimliği hakkında daha çok bilgiler ortaya koyulacağı muhakkaktır.

İL HALK KÜTÜPHANESİ

Balıkesir il Halk Kütüphanesi 1901 yılında Karesi Sancağı mutasarrıflarından Ömer Ali Bey tarafından kurulmuş ve Hacı Ali Camii bitişiğindeki o zamanın medrese odalarından birinde, birkaç dolaplık küçük bir kütüphane olarak faaliyete geçmiştir. Bu durum karşısında Ömer Ali Bey, kütüphane için müstakil bir bina yaptırmak ve daha fazla sayıda kitap temin etmek amacıyla, şehrin ileri gelenleri ile görüşmüş ve yapılan

alışmalar sonunda kütüphane, Evlere Ödünç Kitap Verme Servisi'nin günümüzde de hizmet verdiği binaya kavuşmuştur.

İl Halk Kütüphanesi, İl Özel İdare Müdürlüğü'ne ait Anafartalar Caddesi üzerindeki binada 1938 yılından itibaren hizmet vermekte iken, kütüphane binası yerine iş hanı yapıldığından, Balıkesir İl Daimi Encümeni'nin 08 Temmuz 1997 gün ve (682) sayılı kararı gereğince, İl Özel İdare Müdürlüğü Hizmet Binası bitişiğinde bulunan ve daha önceleri Karesi Vergi dairesi olarak kullanılan binaya taşınmıştır.

15 Ocak 1988 tarihinden, 08 Ocak 1994 tarihine kadar okuyuculara bu binada hizmet veren kütüphane, Eski Kuyumcular Mahallesi, Salih Tozan Caddesindeki hizmet binasının da İl Genel Meclisince İl Özel İdare Müdürlüğü İş Merkezi ve Hizmet Binası olarak yapılmak üzere yıkılmasına karar verilmesi üzerine, 08 Ocak 1994 tarihinden itibaren boşaltılmaya başlanmıştır.

Belediye Başkanlığınca Bahçelievler Mahallesinde ve Merkez Endüstri Meslek Lisesi yanında bulunan ve İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmak üzere tahsisi edilen bugünkü hizmet binası, biri 64 m², diğeri 152 m² alanında iki salondan ibarettir. Binanda kalorifer tesisatı mevcut değildir.

Bugün , Balıkesir il merkezinde, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'ne bağılı olarak faaliyet gösteren 4 şube Halk ve 3 Çocuk kütüphanesi mevcuttur. Bunlar; ARMUTALAN, PAMUKÇU, GAZİOSMANPAŞA, ŞAMLI ŞUBE HALK KÜTÜPHANELERİ ile; ALTIEYLÜL, ATATÜRK ve ECE AMCA ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ'dir.

31.12. 1998 tarihi itibariyle bu kütüphanelerimizde toplam (111763) adet kitap mevcut olup; 1998 yılında bu kütüphanelerimizden (145 153) okuyucu yararlanmıştır.

Mevcut kitapların (62088) adedi İl Halk Kütüphanesi'ne ait olup, bunların (1842) adedi İngilizce, (564) adedi Fransızca, (203) adedi Almanca, (79) adedi diğeri dillerdi, 2 462 adedi Arapça, 39 adedi Farsça, (6112) adedi Eski Türk Harfli Basma, (49 497)

adedi Türkçe ve 1 290 adedi de çok kıymetli el yazması eserdir. Mevcut El Yazması Eserler içinde 6 adedi Ünik Eser olup, bugüne kadar başka nüshalarına rastlanmamıştır. Bu eserlerin adları;

1. Ahbar al-ahyar II. cüz Ravnak al-macalis,
2. Gülşeniraz,
3. Gayat-al Bayan Fi Tadbir Badan Al İnsan,
4. Fal al-Saada,
5. Garipname,
6. Hüsn-ü Dil'dir.

Ayrıca 700 yıllık Kur'an-ı Kerim de önemli eserlerdendir.

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren ve 1964 yılında hizmete giren BÖLGE CİLT ATÖLYESİ'nde ÇANAKALE ve BALIKESİR İl sınırları içerisinde Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren 36 Halk ve Çocuk Kütüphanesi'nin kitapları ciltlenmektedir.

Ayrıca, 1988 yılında hizmete giren GEZİCİ KÜTÜPHANE OTOBÜSÜ ile de, İl merkezine bağlı yerleşim alanlarında yaşayan ve sabit kütüphane hizmetinden yararlanamayan vatandaşlarımıza evlerinde okunmak üzere ödünç kitap verilmektedir. 1998 yılında toplam 20 110 vatandaşımıza evlerinde okumak üzere, Gezici Kütüphane Otobüsü'nce ödünç kitap verilmiştir. 1998 yılında Gezici Kütüphane Otobüsü tarafından toplam 37 Bucak, köy ve siteye hizmet verilmektedir.

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü ile, bu kütüphaneye bağlı Şube Halk ve Çocuk Kütüphaneleri'nde toplam 25 personel görev yapmaktadır.

İLİMİZDEKİ HALK VE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ

KÜTÜPHANENİN ADI

Balıkesir İl Halk Kütüphanesi

Armutalan Şube Halk Kütüphanesi

Pamukçu Şube Halk Kütüphanesi
Gazi Osmanpaşa Halk Kütüphanesi
Şamlı Şube Halk Kütüphanesi
Altıeylül Çocuk Kütüphanesi
Atatürk Çocuk Kütüphanesi
Ece Amca Çocuk Kütüphanesi
Ayvalık İlçe Halk Kütüphanesi
Ayvalık Küçükköy Şube Halk Kütüphanesi
Balya İlçe Halk Kütüphanesi
Bandırma İlçe Halk Kütüphanesi
Bigadiç İlçe Halk Kütüphanesi
Burhaniye İlçe Halk Kütüphanesi
Dursunbey İlçe Halk Kütüphanesi
Edremit M. Akpınar İlçe Halk Kütüphanesi
Edremit Güre Şube Halk kütüphanesi
Edremit Zeytinli Şube Halk Kütüphanesi
Gönen Ömer Seyfettin İlçe Halk Kütüphanesi
Havran İlçe Halk Kütüphanesi
İvrindi İlçe Halk Kütüphanesi
Kepsut İlçe Halk kütüphanesi
Manyas İlçe Halk Kütüphanesi
Savaştepe İlçe Halk Kütüphanesi
Sındırgı İlçe Halk Kütüphanesi
Susurluk İlçe Halk Kütüphanesi

Bir sanat dergisidir. İlk sayısını 15 Mart 1923 Perşembe günü çıkaran Dilek, 15 günde bir yayınlanıyordu. İdarehânesi de Dilek Matbaası Binası'nda olan ve kapak olarak renkli kâğıt kullanılan dergi, 20x 28 ebâdında, 16 sayfadan ibâretti. 1-6 sayılık bir ciddi mevcuttur. Derginin sahibi hakkında bir bilgi temin edilememiştir. Sorumlu Müdürü Mehmet Fethi idi. Mevcut son Sayısının numarası 6, tarihi ise 01 Haziran 1923'tür.

En büyük özelliği Balıkesir'de basılmış ilk sanat dergisi olmasıdır. Balıkesir'de kadın yazarlara sütünlarını açan ilk dergi olması onun diğer önemli bir vasfını teşkil eder. İlk sayısında Atatürk'ün Balıkesir Paşa Camii'nde okunduğu Türkçe Hutbe, süslü bir çerçeve içinde verilmiştir.

FOTOĞRAFLAR

Balıkesir'den Genel Bir Görünüş.

Saat Kulesi. (S. 59. b. 2)

Zagnos Paşa Camii (5.33.b.k.2)

Karasi Bey Türbesi (S. 56. b. k. 2)

Karasi Bey Türbesi (S. 56. b. k. 2)

Kuvâ-yi Milliye Müzesi (s. 61-62 b.k.2)

Balıkesir'in "Ünlü El Dokuma Halısı

İNDEKS

YER ADLARI

Adil efendi çeşmesi, 60
Alaca Mescid Camii, 54
Ali Şuuri Efendi Mezarlığı, 56
Anthandros, 67
Asker Mezarı, 58
Asri Mezarlık, 56
Ayak dede Mezarı, 56

Balıkesir, 29
Balıkesir Lisesi Binası, 58
Balım Sultan Türbesi, 57
Bayrak Baba Türbesi, 57

Çatal Sokak Çeşmesi, 60
Çınarlı Camii, 54
Çırpılı Camii, 55
Çırpılı Dede Türbesi, 57

Daskleion, 66

Emin Ağa Camii, 54, 58
Eski Belediye Binası 60
Eski mazarlık Ömer Köy, 58
Eski mazarlık Sultan Çayır Köyü, 58
Eski Ziraat Bankası Binası, 59

Fatma Sultan Türbesi, 57
Fatı Çeimesi, 60

Gazhane Binası,58
Gazi İlkokulu, 59
Göğüs Hastalıkları Hastanesi, 59
Guraba Hastahanesi, 59

Habibe Sultan Çeşmesi, 60
Hacı Hüseyin Ağa Çeşmesi, 60
Hacı Kaya Camii, 55
Hacı Yusuf Efendi, 57
Hamidiye Camii, 55
Hasan Baba Çeşmesi, 60
Hasan Baba Türbesi, 57
Hayrettin Efendi Türbesi(üçpınaroğlu), 56
Hisar Köy- Anchiraus, 66

Işık Pınar Mezarlığı, 57

İbrahim Ağa Camii, 54
İbrahim bey Camii, 54
İnebey Türbesi, 58
İskele Dede Türbesi(karesi Dedesi), 57

Kaptan Dede Tğrbesi, 56
Karamani Mehmet Efendi mezarı, 57
Karasi Bey Türbesi, 56
Kasaplar Camii, 54
Kırmılılar Camii, 55
2. Kolordu Çeşmesi, 61
Kurtuluş Çeşmesi, 61
Kuva-yı Milliye Müzesi, 61
Kyzikos, 65

Mecidiye Camii, 55
Memiç Hacı Ahmet Çeşmesi,60
Mızıka Çeşmesi,60
Muhittin Rumi Türbesi,57

Namazgah, 55
Nezafet Çeşmesi, 60

Paşa Hamamı, 59
Paşa Konağı, 59
Paşa Sultan Türbesi, 56
Pazarlık Camii Hazinesi, 58
Pir Ali Efendi mezarı, 56
Prokonnesos, 66

Saat Kulesi, 59

Salih Dede mezarlığı, 56
Sıra çeşmeler, 60
Sinan Efendi Türbesi, 56
Sülüklü Çeşme, 60

Şerife Hanım İeşmesi, 61
Şeyh Latfullah mezarı, 56

Tekel Binası, 59
Tek mezar, 58

Umur Bey Camii, 55
Umur Bey Çeşmesi, 60
Ulu Paşa kız Dedesi Türbesi, 57

Vicdaniye Camii, 54

Yahya Köy Türbesi, 58

Yeşilli Camii, 55

Yıldırım Camii, 53

Yıldırım Köprüsü, 54

Yiğitler Camii Haziresi, 58

Zağnos Paşa Camii, 53

Zagnos Paşa Haziresi, 55

Zağnos Paşa Türbesi, 55

İNDEKS

KİŞİ ADLARI

Gazali, 24, 25, 26

Fesleğenci kız, 34, 35, 36

Hasan baba, 30, 31, 32

KAMILE, fatma, 26, 27, 28

ÖRGEEVREN, süreyya, 22, 23, 24

Sari kız, 32, 33, 34

KAYNAKÇA

- 1-** Alaadin YÜKSEL, Cumhuriyetin 75. Yılında Balıkesir, Balıkesir Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 1999.
- 2-** Yurt Ansiklopedisi, Cilt – 3, Sayfa 503 – 610

KAYNAK KİŞİLER

- 1-** Ad- Soyad: Hasan BİÇER

Mesleği: Çiftçi

Yaşı: 75

- 2-** Ad- Soyad: Ali YILMAZ

Mesleği: Muhtar

Yaşı: 57